

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана
Франка Економічний факультет

Кафедра економіки підприємства

До захисту допускається

Завідувач кафедри _____ д.е.н., пр

„_____“ _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА (МАГІСТЕРСЬКА) РОБОТА

ДІАГНОСТИКА СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ СОКІВ

(за матеріалами ТзОВ «Т.В. Fruit»)

Виконав студент групи ЕкпМ-21с
Галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та
біржова діяльність»
Деревенко М.О.
Керівник роботи доцент Лисий І.В.

Львів – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ДІАГНОСТИКИ СТАНУ Й ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА.....	5
1.1. Зміст, мета і завдання діагностики стану й перспектив розвитку підприємства.....	5
1.2. Сучасні методи та підходи до бізнес-діагностики підприємства	12
РОЗДІЛ 2 ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ТА РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЗОВ”Т.В.FRUIT”НА РИНКУ СОКІВ В УКРАЇНІ	21
2.1. Загальна характеристика підприємства та напрямів його діяльності на вітчизняному ринку соків.	21
2.2. Діагностика фінансово-економічного стану підприємства.	29
2.3. Аналіз конкурентоспроможності підприємства на ринку соків в Україні.....	37
РОЗДІЛ 3 ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ТЗОВ “Т.В. FRUIT” НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ СОКІВ	44
3.1. Оцінка потенціалу підприємства до розвитку в умовах карантинних обмежень для бізнесу	44
3.2. Перспективи започаткування і розвитку нових напрямів діяльності підприємства в Україні	51
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТКИ	71

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні ринкові відносини та посилена конкурентна боротьба вимагають від підприємств постійно слідкувати за станом підприємства та шукати нові перспективи розвитку. Саме для цього використовують економічну діагностику підприємства.

Економічна діагностика підприємства – це оцінка економічних показників роботи підприємства на основі вивчення окремих результатів його діяльності та неповної інформації з метою виявлення можливих перспектив подальшого розвитку та наслідків ухвалення поточних управлінських рішень.

Економічна діагностика представляє собою проведення великого спектру досліджень, наприклад:

- діагностика конкурентоспроможності галузі, підприємств, продукції;
- діагностика виробничого потенціалу підприємства;
- оцінка вартості майна підприємств;
- управлінська діагностика;
- фінансова діагностика;
- діагностика економічної безпеки;
- діагностика економічної культури.

Актуальність обраної теми обумовлюється проблемами забезпечення ефективності управління підприємством та прибутковості українських підприємств, що негативно впливає на економіку загалом.

Мета і завдання. Метою магістерської роботи є дослідження стану підприємства, ринку соків України та методи їх покращення в сучасних умовах економічної нестабільності.

Завданням дослідження є:

- визначення теоретичних аспектів проведення діагностики підприємства;
- дослідження фінансових показників підприємства Т.В. Fruit;
- дослідження конкурентоспроможності компанії;

- оцінка потенціалу підприємства до розвитку;
- пропозиції започаткування нових напрямів діяльності для підприємства.

Об'єктом дослідження – теоретичні та практичні аспекти діагностика стану та перспективи розвитку підприємства в сучасних ринкових умовах.

Предмет дослідження – дослідження стану та можливостей до розвитку товариства з обмеженою відповідальністю Т.В. Fruit.

Методи дослідження. В роботі використовувалися: методи кількісного фінансового аналізу, метод аналізу відносних та абсолютних показників, методи аналізу конкурентоспроможності, SWOT-аналіз, PEST-аналіз та інші економічно-статистичні методи.

Результати діагностики підприємства можуть використовуватися в оцінці фінансового стану товариства з обмеженою відповідальністю «Т.В. Fruit», для аналізу конкурентів даного підприємства та розробці заходів покращення становища підприємства. Також наведені рекомендації для ефективного використання ресурсів підприємства в нових сферах діяльності.

Апробація результатів дослідження. Міжнародній науково-практичній конференції «Економічна політика та фінансова система: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Київ, 26 вересня 2020 року); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Соціально-економічний розвиток регіонів: методичні та практичні аспекти» (м. Київ, 17 жовтня 2020 року)

Структура і обсяг кваліфікаційної магістерської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг магістерської роботи становить 77 сторінки, до складу яких входить 6 рисунків, 23 таблиці та 6 формул. Список використаних джерел містить 51 найменувань.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ДІАГНОСТИКИ СТАНУ Й ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Зміст, мета і завдання діагностики стану й перспектив розвитку підприємства

За сучасних умов ведення бізнесу керівна ланка підприємства має враховувати динаміку зовнішнього середовища, зростаючий рівень ризиковості виконання поточної діяльності, що обумовлений внутрішніми і зовнішніми факторами. Розробка, прийняття та впровадження рішень тактичного та стратегічного характеру базується на аналізі поточної ситуації підприємства та перспектив його розвитку. Цей аналіз проводиться за допомогою методів економічної діагностики для виявлення та вирішення проблем, що існують у процесі досягнення цілей підприємств.

Нестабільний прогрес вітчизняної економіки супроводжується негативними подіями та явищами (ризиками та загрозами), які все більше впливають на результати бізнесу. Своєчасне виявлення, запобігання чи пом'якшення можливих несприятливих факторів може запобігти погіршенню фінансово-економічного стану підприємств. В таких умовах кількість негативних факторів та їх вплив на компанію значно зросли, що запобігає подальшому розвитку.

В наслідок цього підприємства змушені використовувати вже відомі та розробляти нові корпоративні методи дослідження та оцінки, спрямовані на забезпечення та підвищення ефективності корпоративного аналізу та управлінської діяльності.

На сучасному етапі розвитку підприємництва саме діагностика відіграє основну роль в управлінському процесі. Що дозволяє проводити детальні дослідження стану підприємства та приймати вірні управлінські рішення.

Попри довгий шлях розвитку діагностики як науки, все ще потрібно вирішувати наступні питання:

- формування понятійного апарату;

- удосконалення, адаптації та розробки принципів і методів економічної діагностики, систематизації, узагальнення підходів до розкриття її змісту;
- уточнення комплексу процедур діагностики;
- розробки системи оціночних показників-індикаторів економічної діагностики[1].

Для відповідей на дані питання звернемося до відповідей, які давали відомі науковці.

Термін «діагностика» (від грец. *diagnostikos* — спроможний розпізнавати, визначати, розрізняти) означає розпізнавання стану досліджуваного об'єкта за непрямими ознаками[2]. Інший можливий переклад цього терміну — вивчення стану об'єкта, у тому числі економічного, що відповідає традиційному поняттю економічного аналізу. Спочатку поняття «діагностика» використовувалось лише як медичний термін, на початку ХХ ст. з'являється поняття «технічна діагностика» і тільки в кінці ХХ ст. в сфері економічних досліджень починає застосовуватись термін «економічна діагностика» [3].

Термін діагностика вчені трактують по різному.

Таблиця 1.1

Сутність поняття діагностика

Автор	Визначення	Недоліки
1	2	3
Рапопорт В.Ш	Діагностика — управлінська робота з виявлення проблем і вузьких місць системи управління підприємством.	Діагностика дозволяє виявити проблеми не лише в системі управління підприємством, а й в будь-якій іншій системі.
Міщенко А.П.	Діагностика — етап процесу ухвалення рішення, на якому менеджери аналізують основні причинно - наслідкові зв'язки конкретної ситуації.	Не враховує того факту, що діагностика передбачає здійснення системного аналізу.

1	2	3
Колос Б.	Діагностика — це пошук, аналіз, виявлення можливої помилки та вироблення шляхів удосконалення управління системою.	Діагностика дозволяє виявити не лише можливі помилки, а й вже існуючі.
Короткова Е.М.	Діагностика — визначення стану об'єкта, предмета, явища чи процесу управління за допомогою реалізації комплексу дослідницьких процедур, виявлення в них слабких ланок і «вузьких місць».	Крім вказаного, діагностика включає також розробку заходів щодо усунення слабких ланок і «вузьких місць».
Ковальчук Т.М.	Діагностика — це спосіб встановлення характеру порушень нормального перебігу економічних процесів на основі типових ознак, які властиві лише для даного порушення.	Діагностика дозволяє встановити не лише характер порушень, а й виявити можливі порушення в перспективі та запобігти їх виникнення, прийняти рішення щодо усунення виявлених порушень.
Лафта Дж. К.	Діагностика — аналіз величин і співвідношень параметрів (показників) організації, ринкового та інституціонального середовища, а також змін даних співвідношень з метою встановлення: причин виникнення проблеми, ієрархічного рівня системи (рівня виконуваних функції, структури чи параметрів), на якому виникла і може бути усунена проблема.	Діагностику слід розглядати як дослідницький процес.

Складено на основі [4];[5];[6];[7];[8];[9]

Якщо взяти до уваги всі вище перераховані недоліки і визначити, що діагностика - це процес дослідження стану об'єкта, встановлення відхилень від нормального перебігу процесів за допомогою існуючого методологічного

інструментарію з метою виявлення проблем, вузьких місць, як нині існуючих, так й таких, що виникатимуть в майбутньому, а також їх усунення та визначення шляхів подолання у майбутньому засобом прийняття ефективних управлінських рішень [3].

В економіці існує багато способів визначення видів діагностики

Таблиця 1.2

Характеристика бізнес діагностики за об'єктами дослідження

Вид діагностики	Автор	Визначення
1	2	3
Діагностика банкрутства	Салига С.	Система цільового фінансового аналізу, спрямованого на виявлення параметрів кризового розвитку господарюючого суб'єкта, що генерують загрозу його банкрутства в майбутньому періоді.
	Буряк П.	Сукупність методів аналізу для своєчасного розпізнання симптомів фінансової кризи на підприємстві і оперативного реагування на неї на початкових стадіях з метою зменшення ймовірності повної фінансової неспроможності суб'єктів господарювання
Діагностика підприємства	Шумілова Ю.А.	Комплексна система оцінки діяльності підприємства, що дозволяє приймати обґрунтовані економічні рішення шляхом взаємозалежного вивчення всіх аспектів діяльності підприємства: комерційного, виробничого, інвестиційного й фінансового.
	Матвеева С.	Система наукових знань і сфера практичної діяльності, що мають на меті дослідження економічних процесів, виявлення слабких та сильних сторін підприємства, визначення способів покращення ситуації, що склалася.
Економічна діагностика	Вартанов А.	Оцінка стану економічних об'єктів в умовах неповної інформації в цілях виявлення проблем розвитку й перспективних шляхів їх вирішення, а також вивчення

1	2	3
режимів функціонування цих систем.		
Діагностика фінансово-господарської діяльності	Гадзевич О.	Визначення оціночних ознак, вибір методів їх виміру і характеристику цих ознак за визначеними принципами, оцінку виявлених відхилень від стандартних, загальноприйнятих значень.
Комплексна бізнес-діагностика підприємства	Тоцький В.	Кількісна та якісна оцінка стану підприємства як цілісного організму стосовно його зовнішнього бізнес-оточення, визначення його проблем, слабких і сильних сторін, місця на ринку і серед конкурентів.

Складено на основі [10];[11];[12];[13];[14];[15].

Процес діагностики можна зобразити на рисунку 1.1

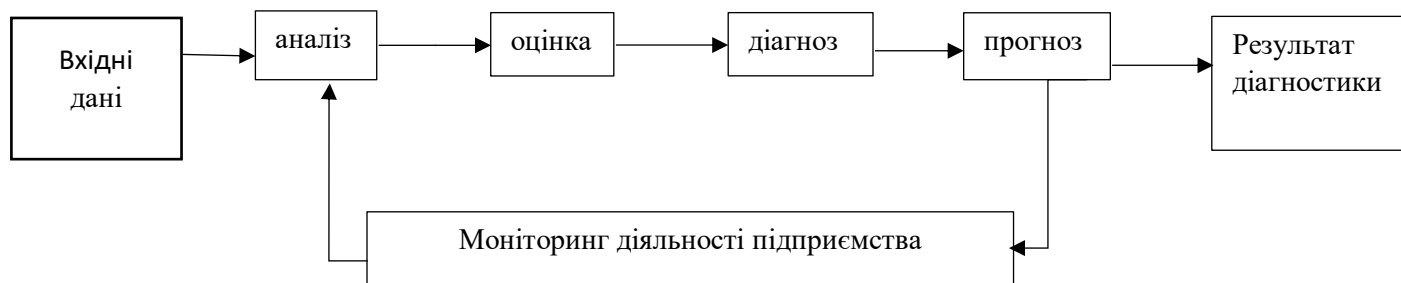

Рис 1.1 Процес діагностування підприємства

Основними етапами в діагностуванні є аналіз, оцінка, діагноз та прогноз майбутнього стану підприємства.

Важливе значення у діагностиці проблем є зрозуміти та визначити симптоми або ускладнень наявних можливостей. На підставі цього з'ясовуються причини проблеми, її загальний опис, методи дослідження, критерії класифікації та методи представлення результатів. Тому економічна діагностика, як правило, є кількісною або якісною оцінкою стану об'єкта дослідження або його складових елементів для виявлення внутрішніх запасів, які можуть бути використані для подальшого розвитку.

Важливість діагностики як методу дослідження залежить від її потреби у формулюванні та реалізації стратегій розвитку підприємства та реалізації ефективного управління.

Необхідність діагностики визначається зміною парадигми управління в трансформаційних умовах, а власне переходом від виробничої до маркетингової орієнтації, від оперативного до стратегічного управління і зміною логіки планування. В сучасних умовах, коли підприємство обмежене у можливостях розширення ресурсного потенціалу, аналіз внутрішніх можливостей і ресурсів повинен стати відправною точкою розробки стратегії підприємства і планування його діяльності. Така логіка планування і аналізу «від ресурсів до стратегії» найбільш адекватна умовам діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання[3].

Тому об'єктом економічної діагностики є діяльність компанії, кінцевий результат господарювання, які розглядають з об'єктивної та суб'єктивної сторони, що тісно пов'язані між собою.

Не можна не згадати і вимоги до процесу проведення економічної діагностики :

1. Він має бути правдивим, тобто ґрунтуватися на першоджерелах;
2. Об'єктивність процесу. Перед початком процесу діагностики його учасникам необхідно ухвалити процедуру оцінки та розробити план дослідження об'єкта;
3. Точність - ціль, завдання і відповідність вимогам пропонованим до процесу діагностування тісно пов'язані з процесами планування, організації і контролю.

При проведенні діагностики підприємства потрібно притримуватися наступних принципів:

- системний підхід, згідно нього підприємство розглядається як складна система, яка складається з багатьох мікросистем тісно пов'язаних між собою та взаємозв'язана з зовнішнім оточенням;
- комплексний підхід, відповідно до якого процес діагностики повинен охопити всі зовнішні та внутрішні елементи як одне ціле;

- отримання статичних, динамічних і порівняльних оцінок, що передбачає необхідність діагностичної оцінки як на даний момент часу, так і характеристики динаміки в часі та порівняння із нормативними, галузевими, чи показниками конкурентів;
- поєднання кількісних та якісних оцінок. Кількісні методи дозволяють вирахувати числові показники стану підприємства. А якісні методи в свою чергу є завершальним етапом і на основі таблиць та цифр одержують словесну характеристику стану підприємства;
- враховувати специфічність галузі та обласного розташування;
- від попередньої до остаточної оцінки. Суть методу поєднання експрес діагностики з фундаментальною діагностикою. Цей метод як найкраще підходить для діагностики фінансового стану підприємства;
- формалізації оцінок, що передбачає алгоритмізацію процесу діагностики внутрішнього стану організації, чітку визначеність оцінок, послідовність їх проведення.

Відповідно зазначеним принципам діагностика проводиться на всіх ієрархічних рівнях : корпоративному, діловому, функціональному та оперативному.

Згадаємо також етапи здійснення економічної діагностики:

1. Підготовчий (ухвалення принципового рішення про проведення діагностики; встановлення цілей діагностики; необхідність ресурсного забезпечення проведення діагностики).
2. Планування часу, ресурсів, бюджету.
3. Формування робочої групи, яка складається з провідних спеціалістів підприємства для проведення діагностичного аналізу. У випадку залучення зовнішніх консультантів, вони включаються у склад робочої групи.
4. Збір матеріалів для діагностичного аналізу (збір інформації, формування бази даних, обробка результатів).
5. Проведення аналітичної обробки даних.

6. Порівняння отриманих результатів з базовими за кожним параметром окремо і за загальним обсягом інформації діагностичного аналізу.
7. Ухвалення рішення про необхідність і пріоритетність можливих управлінських рішень по підприємству в цілому та за окремими напрямками діагностування.
8. Реалізація управлінських рішень [3].

Підсумувавши вище сказане, можемо зробити висновок, що діагностика підприємства охоплює аналіз минулого, опис сьогодення та визначення майбутніх перспектив.

1.2. Сучасні методи та підходи до бізнес-діагностики підприємства

Діяльність підприємства і його результати відображаються в показниках, які характеризують кількісну і якісну оцінку певного об'єкта.

Економічна діагностика - це багатоступінчаста оцінка результатів діяльності підприємства на основі системи економічних показників, взаємозалежних і доповнюючих один одного [3].

Метод діагностики - це система теоретико-пізнавальних категорій, наукового інструментарію і регулятивних принципів дослідження діяльності суб'єктів господарювання [3].

Система категорій і науковий інструментарій - це сталі компоненти, а останній представляє динаміку. В першу чергу діагностичні методи почали використовуватися в сфері управлінського консультування. Процес діагностування має певні особливості:

- На етапі виявлення причини, які викликають проблеми на підприємств, майже завжди використовують прості методи збору інформації: опитування, спостереження, анкети та інтерв'ю;
- При оцінці даних не використовують кількісні характеристики, відсутні порівняльні стандарти та еталони;

- Не використовуються математичні методи для побудови причинно-наслідкових зв'язків.

Для діагностичних методів притаманний брак системного підходу, більшу перевагу надають якісним оцінкам («так-ні», «можливо» і т.д) над числовими методами, а також суб'єктивний характер висновків через використання експертних методів. Ще одним мінусом даного методу є визначення стану підприємства в певний момент часу, що не дасть можливості передбачити «слабкі сигнали» і, випереджаючи, керувати процесами стійкого функціонування підприємства .

Залежно від масштабу, цілей і напрямку трансформації, а також наявності інформації про певні сфери діяльності компанії рекомендується експрес діагностика або детальна («комплексна») діагностика. Проте Казачіков І. О. та Ткаченко О. О. запропонували окрему групу для визначення діагностики банкрутства підприємства, оскільки саме процеси банкрутства суттєво обмежили економічний розвиток України.

1. Експрес-діагностика - коротке вивчення всіх складових бізнесу для виявлення проблемних аспектів і отримання попередньої оцінки поточного стану. Швидка діагностика часто є початковим етапом для визначення загальної тенденції розвитку бізнесу. Цей вид діагностичних досліджень не вимагає великих ресурсів і часу, а тому має всі передумови для широкого спектру практичного застосування.

Кожна компанія повинна постійно контролювати свій поточний стан. Швидка діагностика стала одним з ефективних методів аналізу поточної господарської діяльності, можна сказати, що вона відображає, «миттєвий» аналіз фінансового та економічного стану компанії. Основне завдання експрес-діагностики – знайти слабкі ланки в діяльності окремого промислового підприємства. Також швидка діагностика вимагає дуже мало часу для отримання попередньої оцінки. Для більш детального аналізу зазвичай проводяться додаткові дослідження. Метою цього виду діагностики є отримання невеликої кількості ключових і найбільш інформативних показників, які можуть точно та об'єктивно відображати поточний стан підприємства. Він дозволяє

виявити проблеми, що виникають, і запропонувати можливі шляхи позбавлення від критичних ситуацій

2. Детальна («комплексна») діагностика – докладне аналітичне дослідження, що дає глибоке розуміння поточної ситуації та є основою для визначення як стратегії перетворень у досліджуваних сферах діяльності, так і переліку конкретних заходів для досягнення запланованих результатів. Така діагностика може проводитися за усіма напрямками господарської діяльності підприємства або фокусуватися на якомусь-небудь одному чи декількох напрямках. Комплексна діагностика необхідна, якщо існуюча (або відсутня) на підприємстві система моніторингу поточної діяльності не дозволяє виявити основні проблеми та визначити причини їх виникнення («все погано, і не розуміло з чого починати»). Загалом така діагностика містить у собі організаційну, кадрову, функціональну та стратегічну діагностику. Комплексна діагностика стану підприємства дозволяє визначити поточний стан справ та оцінити його інноваційний потенціал на базі детального вивчення проблемних аспектів господарської діяльності, окреслених ще на етапі експрес-діагностики [16].

Детальна діагностика найбільше підходить для наступних напрямів досліджень:

- аналіз галузі;
- маркетингові дослідження;
- аналіз фінансового стану;
- інноваційної діяльності;
- кадрової політики;
- вдосконалення управлінського потенціалу;
- виробничої діяльності;
- загальної характеристики компанії.

Зазвичай, така діагностика проводиться сторонніми компаніями на замовлення через великі затрати часу та зусиль. Тому періодичність даних досліджень є вкрай низькою, зазвичай менше одного разу на рік. Досвід показує, що такі дослідження

проводять лише компанії в кризовому стані або ті, що планують впровадження нових масштабних проектів.

3. Третя група діагностичних досліджень - діагностика банкрутства. Цей тип діагностики добре описано в літературі, що пояснюється високою поширеністю банкрутства в ринковій економіці. Завдяки цьому методологічна база виявлення потенційних та фактичних підприємств-банкрутів постійно вдосконалюється. Як вже відомо, що метою діагностики банкрутства є прогнозування кризових ситуацій на ранніх стадіях їх виникнення або завчасно. Для цього використовують наступні підходи:

- аналіз трендів;
- системи еталонів та ознак;
- обмежена кількість показників;
- інтегральні показники;
- рейтингові оцінки;
- факторних та регресивних моделей.

Можемо зробити висновок, що обов'язковим елементом проведення діагностики повинно бути дослідження банкрутства. Це допоможе передбачити або запобігти кризовим явищам на підприємстві.

У ряді країн (СІНА, Великобританії, Франції, Росії) велике застосування одержали наступні методи діагностики фінансової ситуації на підприємстві - статистичний метод під загальною назвою «скоринг» та метод А-рахунку, в основі якого бальна експертна оцінка, запропонована Дж. Аргенті [17].

Метод «скоринг» включає два різновиди: credit-men; дискримінантних показників платоспроможності. Так, метод credit-men у Франції розробив Ж. Депалян, який запропонував характеризувати фінансову ситуацію на підприємстві за допомогою таких п'ятьох коефіцієнтів:

- швидкої ліквідності (R1);
- кредитоспроможності (загальної заборгованості) (R2);

- іммобілізації власного капіталу (R3);
- оборотності запасів (R4);
- оборотності дебіторської заборгованості (R5).

Для кожного показника визначається нормативне значення, яке потрібно порівняти з показниками досліджуваного підприємства. Після цього отримані показники інтегруються за допомогою рівняння (формула 1.1):

$$N = 25R_1 + 25R_2 + 10R_3 + 20R_4 + 20R_5, \quad (1.1)$$

де

R1 - коефіцієнт швидкої ліквідності;

R2 - коефіцієнт кредитоспроможності (загальної заборгованості);

R3 - коефіцієнт іммобілізації власного капіталу;

R4 - коефіцієнт оборотності запасів;

R5 - коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості.

Якщо отримане значення рівне 100, то можна стверджувати про нормальну фінансову ситуацію, при значенні менше 100 фінансову ситуацію потрібно покращувати.

Наступним розглянемо метод дискримінантних показників. Його суть полягає в тому, що за допомогою певних коефіцієнтів оцінюється фінансова ситуація на підприємстві в короткостроковому періоді. На відміну від credit-men методу коефіцієнти обираються суб'єктивним шляхом через дослідження відповідно техніки дискримінантного аналізу. Процес такого дослідження полягає в наступному: на основі визначених коефіцієнтів за однакові періоди порівнюються дві групи підприємств. Вибірки формуються за видами діяльності або обсягами виробництва. Одна з груп включає підприємства з хорошими показниками фінансової стійкості, а в іншій підприємства з труднощами, для визначення коефіцієнтів використовуються різні статистичні тести, щоб можна було вибрати найкраще підприємство в одній із

двох вибірок; дискримінантний аналіз використовується для визначення лінійної комбінації Z від визначника (X_i) (формула 1.2).

$$Z = a_1 x_1 + a_2 x_2 + \dots + a_n x_n, \quad (1.2)$$

Прикладом такої моделі є коефіцієнт платоспроможності Z Конана і Гольдера [1].

Під час діагностики стану підприємства слід використовувати різноманітні моделі та методи аналізу та оцінки відповідно до фінансових можливостей, рівня знань працівників підприємства та здатності вирішувати проблеми за допомогою інструментів аналізу та діагностики. Для кожного конкретного випадку існують прийоми і методи аналізу ситуації. Вибір необхідних можливостей свідчить про здатність вирішувати проблеми на підприємстві.

Розглянемо основні методи, які використовують в процесі діагностики:

- Прийом узагальнення. Синтез економічних явищ – об'єднання однорідних явищ у певні групи, підсумовування наслідків різних причин, узагальнення діяльності об'єктів дослідження [1].

Узагальнення - прийом, протилежність деталям. Припустимо наступну послідовність операцій аналізу:

- а) знайомство з об'єктом аналізу;
- б) уточнювати (розкладати) об'єкт аналізу на складові частини: кількісні та якісні;
- в) вивчити всі складові комплексних показників корпоративної діяльності: виокремлення основної провідної ланки, визначення «вузьких місць», розкриття та визначення резерву кожного елемента системи;
- г) підвести підсумки на новій основі (частково уніфіковано) з урахуванням передачі встановлених резервів.

З опрацюванням (аналізом) та узагальненням (синтезом) тісно пов'язані такі когнітивні методи абстрактної логіки, як індукція та дедукція. Завдяки цим методам характеризують причинно-наслідкові зв'язки.

- Індукція – це метод вивчення явищ від часткового до загального, від окремих факторів до узагальнення і від причини до результату. Прикладом використання індукції може бути перенесення певних характеристик розвитку, властивих певним об'єктам дослідження, на розвитку всієї системи в цілому. Якщо на одному, другому, третьому підприємстві виникають проблеми з реалізацією продукції, то це правило можна передати на весь ринок, зробити висновок про зниження загальної конкурентоспроможності виробництва або зниження платоспроможності.

- Дедукція – це метод вивчення явищ від загального до часткового, від наслідків до причин. Наприклад, якщо в банківській сфері виникає фінансова криза, можна зробити висновок, що кожен банк також має певні проблеми з точки зору фінансової стабільності та платоспроможності. Використання лише одного з них неминуче зробить аналіз неповним.

- Порівняння – це пізнавальний метод, при якому невідомі явища та предмети порівнюються з відомими та раніше вивченими речами, щоб знайти спільні ознаки чи відмінності між ними.

Порівняльний метод - один з основних методів економічного аналізу. Він дозволяє порівняльно розглянути економічні показники, оцінити виконання планових завдань, визначити рівень і швидкість економічного розвитку, визначити розміри та причини розбіжностей у ресурсах, а також визначити внутрішні резерви

Існують такі види порівнянь:

1. Порівняти дані звітного періоду з даними минулих років для визначення тенденції розвитку об'єкта аналізу.
2. Порівняти дані звіту з плановими даними, щоб оцінити виконання планових завдань.
3. Порівняння даних звіту з нормативними даними для пошуку внутрішнього резерву виробництва.
4. Порівняння різних варіантів управлінських рішень, щоб вибрати найкращий.

5. Порівняння результатів до і після зміни будь-якого фактору, коли підприємство оцінює його вплив і розраховує резерв ефективності.

При використанні методу порівняння найчастіше використовується таблична форма. Абсолютне відхилення значення параметра порівняння визначається як різниця між значенням характеристики порівняння та базовим значенням (формула 1.3).

$$\Delta = \text{Звіт} - \text{База}. \quad (1.3)$$

Відносні відхилення є відносною динамікою зміни параметрів порівняння і характеризуються темпами зростання (зниження) та темпами їх приросту.

Темп приросту визначається (формула 1.4).

$$\text{Тр} = (\text{Звіт} / \text{База}) * 100\%. \quad (1.4)$$

Цей показник характеризує швидкість зміни показника звітного періоду щодо базового рівня.

Темпи зростання характеризуються відносними змінами показників. У більшості випадків відносне відхилення представляє темп зростання показника, а темп росту виділяється в окремий стовпець.

Відхилення може бути позитивним або негативним. Залежно від досліджуваного явища виявлене позитивне відхилення характеризує позитивну тенденцію, наприклад ріст продуктивності, фондівіддачі, якості; або негативну - ріст витрат на одну гривню товарної продукції, фондоємності. У ході економічного аналізу, використовуючи прийом порівняння, виконують наступні види порівняльного аналізу: горизонтальний, вертикальний, трендовий, одномірний, багатомірний.

Одномірний порівняльний аналіз полягає в порівнянні одного чи кількох показників підприємства чи групи підприємств за певним показником.

За допомогою багатовимірного аналізу аналізується діяльність групи компаній з широким спектром показників.

Кожна компанія повинна вибирати методи діагностики, які найбільше підходять до діяльності компанії. Рекомендується вибрати кілька варіантів для порівняння результатів.

РОЗДІЛ 2 ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ТА РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЗОВ"Т.В.FRUIT"НА РИНКУ СОКІВ В УКРАЇНІ

2.1. Загальна характеристика підприємства та напрямів його діяльності на вітчизняному ринку соків.

Сік і нектар традиційно користуються незмінним попитом у всьому світі. Окрім освіжаючої сили, поживності, стимулюючого ефекту та збалансованого смаку, сік збагачений вітамінами та рядом біологічно активних речовин, які необхідні людині для повноцінного та здорового харчування, особливо для ведення активного способу життя.

На українському ринку соків впродовж останніх років зберігається тенденція до зростання. Виробництво щороку збільшуватиметься на 10-40%, а експорт – приблизно на 45%. Українці щороку споживають близько 8 літрів соку, росіяни – 12 літрів, європейці – 30 літрів, американці – 60 літрів. Тому вітчизняні виробники фруктових соків і фруктових напоїв мають величезні можливості для розвитку.

В даній роботі ми аналізуємо групу компаній Т.В. Fruit, яка є одним із найбільших виробників сокової продукції в Україні .

Підприємство створено в 2003 році в місті Городок Львівської області. За весь час свого існування підприємство стрімко розвивається. На сьогодні воно є найбільшим виробником концентрованих фруктових соків в Україні та увійшло до десятки лідерів Європи. Сьогодні Т.В. Fruit Україна має п'ять заводів з переробки плодів і ягід в Україні (Т.В. Fruit Городок, Т.В. Fruit Хмельницький, Т.В. Fruit Харків) та Т.В. Fruit Dwikozy в Польщі, які виробляють концентровані фруктові соки, пюре та заморожені фрукти, ягоди та овочі. Т.В. Fruit Україна входить до групи компаній, до якої також входить садовий комплекс «Т.Б. Сад». Станом на літо 2020 року група має 3500 га яблуневих, вишневих, полуничних та малинових садів, а також транспортні компанії «Tank Trans Україна» та «Tank Trans Polska». У 2019 році компанія своєю потужністю переробила 500 тис. тон яблук, що становить 60%

українського ринку концентрованих соків. У 2011 році компанія «Т.В. Fruit» вийшла на український ринок В2С (кінцевого споживача) започаткувавши новий торгову марку Galicia (натуральні соки прямого віджиму). Для першої в Україні лінії виробництва неконцентрованих фруктових соків (NFC) виготовлення соків відбувається на потужностях підприємства Т.В. Fruit, яке є лідером з переробки фруктів і ягід в Україні та входить у десятку найбільших переробників у Європі.

Метою діяльності підприємства є отримання прибутку за рахунок переробки сировинної бази фруктів.

Предметом діяльності є:

- вирощування плодової сировини;
- виробництво концентрованих фруктових соків;
- виробництво фруктових пюре;
- виробництво фруктових соків кінцевого споживання, а також імпортно-експортний бізнес у сфері виробництва фруктових соків.

У зв'язку з цим у компанії виникають такі проблеми:

- перехід на альтернативну енергетику;
- пошук нових ринків збуту;
- розширення виробництва та виробництво нових видів продукції.

Група компаній Т.В. Fruit об'єднує 3500 га садів, 8 заводів з переробки фруктів, власну компанію з транспортування продукції та 170 автоцистерн, а також інжинірингову компанію, яка надає послуги для існуючих та будує нові заводи. Річна потужність підприємства по переробці становить 1,045 млн тон плодової сировини.

Основною рисою продукції компанії Т.В. Fruit є виробництво на основі власної сировини, що дозволяє найбільшою мірою контролювати якість. Підприємство розвинуло два виробничі напрямки - виробництво концентратів фруктових соків і виробництво соків кінцевого споживання. Обидва напрямки діяльності в основному орієнтовані на українських споживачів. Проте експортні

відносини компанії також дуже розвинені, в основному в напрямку консервованих соків. Нині світове виробництво соку оцінюється в 30 мільярдів літрів на рік з оборотом понад 30 мільярдів доларів США.

На території України працює 78 підприємств з виробництва соків та соковмістних продуктів. Соками для дитячого харчування займається 6 підприємств, сокові концентрати виготовляють 2 підприємства, 1 - сухі концентрати, 69 - сокові продукти для загального вжитку.

Нинішня ємність внутрішнього ринку України становить близько 500-550 млн. літрів. Ринок ненасичений, бо менше 50% населення України є споживачами соку. При цьому споживання на душу населення значно нижче, ніж у більшості європейських країн.

Пандемія та криза також вплинули на ринок у 2020 році. Так як сік не є товаром першої необхідності, при зменшенні доходів населення, люди можуть як зменшити обсяги споживання соку, так і взагалі відмовитися від нього. На ринок фруктових соків також вплинуть заборони на масові заходи чи пікніки, де якраз і споживалася велика кількість соку.

Підприємство Т.В. Fruit виробляє різні види соку що за КВЕД має код 10.32 «Виробництво фруктових і овочевих соків».

Компанія представлена на ринку концентратів і ринку дорогих 100%-их соків. Якщо говорити про концентрат, то він займає 23-25% європейського ринку і 8-11% світового ринку. Щодо соків на українському ринку, то Galicia позиціонується в дорогому сегменті (100% натуральний сік), на який припадає 20% українського ринку соків. Зараз вони виходять на ринок з новим продуктом в дешевому сегменті. Це нова торгова марка «Світанок». Основними експортерами Galicia є США, Південна Корея, Ізраїль, Європа та Китай. Майже всі великі компанії з розливу соків у світі купують концентровані соки, пюре та соки прямого віджиму.

Найбільшими споживачами промислової продукції Т.В. Fruit в Україні є: «Pepsi Co», «Кока-кола Беверіджис Україна» та «Вітмарк-Україна».

Закордонними споживачами є:

- «Tymbark» та «Hortex» (Польща);
- «Happy Day» та «Hofer» (Австрія);
- «Valensina», «Hohes C», «Granini», «Punica» (Німеччина);
- «Applesientje», «Coolbest» та «Hero» (Нідерланди);
- «Ocean Spray», «Tropicana» (США);
- «Allen's», «Kiju» (Канада).

Розглянемо основні продукти виробництва компанії T.V. Fruit:

1) Концентрований сік – сік, який отримують шляхом фізичного видалення частини води, що міститься в соці, що безпосередньо витягується, для збільшення вмісту розчинної сухої речовини щонайменше вдвічі більше, ніж у вихідному соку, що безпосередньо екстрагується [29].

2) Пюре – це натертий шматочок фрукта або ягоди без кісточки, плодоніжки, гілки та інших неїстівних частин фрукта. Для виробництва пюре використовують як один так і декілька видів фруктів та овочів. Для виготовлення фруктових пюре використовуються доброякісні плодоовочеві продукти, що містять найбільшу кількість пектину, органічних кислот, сухо-розчинних речовин.

3) Арома - щоб зберегти аромат продукту, використовують методи уловлювання ароматичних речовин, які зазвичай легко випаровуються. Коли сік концентрується, вони випаровуються і вивільняються разом з першою частиною парів соку. Ці леткі ароматичні речовини захоплюються і конденсуються.

4) Соки-напівфабрикат безпосереднього екстрагування або натуральний свіжий сік промислового виробництва (міжнародна назва «NfC» - «Not from Concentrate»/«Не з концентрату») отримують шляхом вичавлення соку з подрібненої м'язги безпосередньо після збору сировини. Для виробництва відбирають тільки свіжі, непошкоджені і спілі плоди. Сезон збору врожаю та переробки триває 20 днів і більше, залежно від виду фруктів і географічного розташування. Для отримання соку

свіжозібрані фрукти або овочі транспортують на плодопереробні заводи. Переробка сировини використовує різноманітні технології, як правило, включаючи кілька процесів: приймання, очищення, перевірку свіжих фруктів (овочів), подрібнення сировини та вичавлення соку механічним шляхом, одноразову термічну обробку (пастеризацію) та асептичне пакування, для розливу в ємність 200 кг або 1000 кг.

5) За технологією IQF (Individual Quick Freezing) або «швидкої заморозки» продукт швидко заморожується, щоб зберегти всі його смакові та корисні якості.

Різниця між IQF і звичайним заморожуванням полягає в розмірі кристалів, що утворюються під час процесу. У звичайному процесі заморожування кристали занадто великі тим самим пошкоджують клітинну стінку і можуть викликати внутрішній витік рідини, тим самим руйнуючи текстуру, поживні властивості та смак.

Насиченість асортименту - загальна кількість товарів підприємства складає 36 асортиментних позицій. Асортимент компанії є глибоким і вузьким через вузьку спеціалізацію підприємства. Ширина - 6. Глибина - 48.

Таблиця 2.1

Асортимент продукції T.V. Fruit

Соки прямого віджиму	Пюре	Концентровані соки	Заморожені фрукти та овочі	Арома-продукти	Відновлені соки з концентрату
1	2	3	4	5	6
Сік томатний з м'якоттю	Груша	Вишня	Броколі	Вишня	Овочевий сік
Сік яблучний неосвітлений з імбирем	Малина	Горобина	Вишня	Полуниця	Персиково-яблучний сік
Сік яблучно-вишневий	Полуниця	Полуниця	Малина	Чорна смородина	Томатний сік
Сік яблучно-гарбузовий	Чорниця	Смородина	Полуниця	Чорниця	Яблучно-грушевий сік
Сік яблучно-грушевий	Яблуко	Чорниця	Порей	Яблуко	Яблучно-морквяний
Сік яблучно-морквяний		Яблуко	Томат		Мультифруктовий нектар
Сік яблучно-			Цвітна		Яблучно-

буряковий			капуста		виноградний нектар
Яблучний сік			Чорна смородина		Яблучно-вишневий
1	2	3	4	5	6
Яблучний сік з корицею			Чорниця		Яблучний нектар
Яблучний сік з м'якоттю					Ягідний сік з м'якоттю
Яблучно-мандариновий сік					Яблучно-полуничний нектар

Вся структура підприємства зосереджена навколо основної діяльності (переробки фруктової та овочевої сировини).

На ринку сокової продукції спостерігається висока конкуренція. 79% всієї продукції на українському ринку представлено 3-ма великими виробниками: «Pepsi Co», «Кока-кола Бевериджис Україна» та «Вітмарк-Україна». Розглянемо частки першої п'ятірки найбільших виробників (рис 2.1).

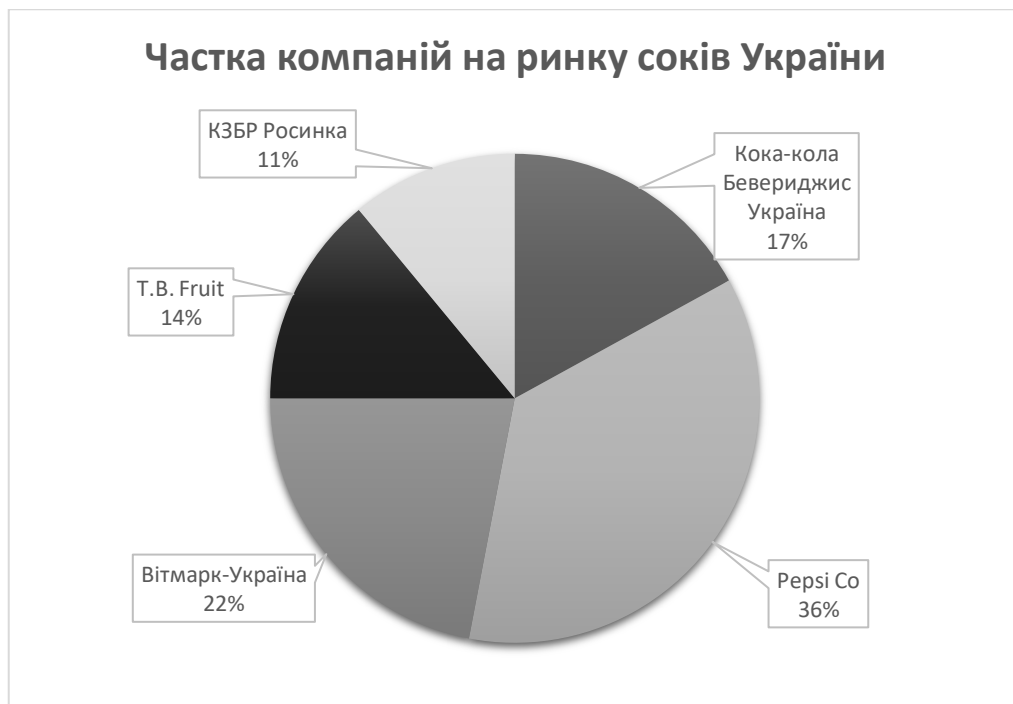

Рис 2.1 Частки компаній на ринку соків України.

Можемо бачити, що більшу частку ринку займає компанія «Pepsi Co» - 38%, «T.V. Fruit» поки займає 12% ринку, проте в сегменті соків прямого віджиму

Порівняльна характеристика	«T.V. Fruit»	«Pepsi Co»	«Вітмарк-Україна»	відносна частка ринку компанії становить 90%. Характеристика

найбільших конкурентів компанії T.V. Fruit на ринку соків України наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Об'єми збуту	середні	високі	високі
Робочий персонал	високо-кваліфікований	високо-кваліфікований	кваліфікований
Якість продукції	Висока	висока	висока
Гнучкість цін	сталі ціни	система знижок постійним клієнтам та великі обсяги замовлення	сталі ціни
Рівень цін	високі ціни	середня цінова політика	середня цінова політика
Реклама	інтернет, телебачення, рекламні щити, радіо	інтернет, телебачення, рекламні щити, радіо	інтернет, телебачення, рекламні щити
Інноваційність	високий рівень інноваційності	високий рівень інноваційності	достатній рівень інноваційності

Таблиця 2.2
Порівняльна характеристика найбільших виробників соків

виробників соків

(Розроблено автором)

2.2. Діагностика фінансово-економічного стану підприємства.

В сучасних умовах, коли підприємства є самостійними в прийнятті та реалізації управлінських рішень, також ступінь їх економічної та юридичної відповідальності за результати фінансово-господарської діяльності. Збільшується і роль фінансового аналізу.

Проведемо фінансово-економічну діагностику підприємства Т.В. Fruit. Першими проаналізуємо загальні показники фінансового звіту (табл 2.3).

Таблиця 2.3

Основні показники господарської діяльності підприємства Т.В. Fruit

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2019- 2018	2020 - 2019	2020 - 2018
				Абсолютне відхилення, грн.	Абсолютне відхилення, грн.	Абсолютне відхилення, грн.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт)	10202,6	14396,6	33419,7	4194	19023,1	23217,1
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт)	-9726	-13769,1	-27027	-4043,1	-13257,9	-17301
Валовий прибуток	476,6	627,5	6 392,7	150,9	5 765,2	5 916,1

Інші операційні доходи	308,8	463,9	2284,3	155,1	1820,4	1975,5
Інші операційні витрати	-735,9	-1288,9	-5424,6	-553	-4135,7	-4688,7
Інші витрати	0	-65,3	-2932,8	-65,3	-2867,5	-2932,8
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	49,6	-262,8	322,4	-312,4	585,2	272,8
Витрати (дохід) з податку на прибуток	-8,9	0	-66,9	8,9	-66,9	-58
Чистий фінансовий результат прибуток(збиток)	40,7	-262,8	255,5	-303,5	518,3	214,8

Складено автором на основі додатку[A];[Б];[В]

Першим показником основної господарської діяльності є чистий дохід від реалізації продукції, як можемо бачити впродовж досліджуваного періоду він зростає швидкими темпами, ще в 2018 році він складав всього 10202,6 тис. грн., а в 2020 році показник виріс до 33419,7 тис. грн.. Наступним є собівартість реалізованої продукції цей показник зростає відповідно до чистого доходу, якщо в 2018 році він становив -9726 тис. грн, то вже в 2020 році він дорівнює -27027 тис. грн. Ці зміни спричинені збільшенням обсягів продажів продукції і збільшення обсягів виробництва .

Якщо ж характеризувати чистий фінансовий результат, то в 2019 році підприємство отримало збитки в розмірі 262,8 тис. грн.. Якщо б збитки носили регулярний характер, то в решті-решт підприємство втратило всі фінансові ресурси та могло збанкрутувати. Однак це не критично, бо підприємство отримувало прибутки в 2018 та 2020 роках, а саме 40,7 та 255,5 тис. грн.

Одна з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства - забезпечення стабільного розвитку в майбутньому. Це пов'язано із загальною фінансовою структурою підприємства та його залежністю від кредиторів.

Фінансова стійкість підприємства в сучасних умовах надзвичайно важлива. Адже фінансовий стан є найважливішою ознакою фінансової діяльності компанії.

Він визначає конкурентоспроможність підприємства та його потенціал у діловому співробітництві, є запорукою ефективної реалізації економічних інтересів усіх учасників фінансових відносин – підприємства та його партнерів.

Таблиця 2.4

Аналіз показників фінансової стійкості підприємства у 2018-2020 роках

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Абсолютне відхилення		
				2019 - 2018	2020 - 2019	2020 - 2018
1	2	3	4	5	6	7
Власні обігові кошти (робочий. функціонуючий капітал), тис. грн.	48,00	9 141,4	10 928,1	9 092,6	1 786,7	10 879,3
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,003	-0,008	0,002	-0,011	0,010	-0,001
Коефіцієнт фінансової залежності	0,997	1,008	0,998	0,011	-0,010	0,001
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,953	-43,201	249,50	-44,154	292,701	248,547
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,997	1,008	0,998	0,011	-0,010	0,001
1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	0,003	-0,008	0,002	-0,011	0,010	-0,001
Показник фінансового левериджу	0,039	-44,948	259,078	-44,988	304,026	259,039
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,003	0,366	0,477	0,364	0,111	0,475

Складено автором на основі додатку[A];[Б];[В]

Якщо характеризувати показники фінансової стійкості, то можна зробити такі висновки. Найгіршим для підприємства виявився 2019 рік, що пов'язано з початком пандемії в Україні. Власні обігові кошти в 2018 році становили всього 48 тис грн., якщо порівняти його з показниками 2019 та 2020 то бачимо кардинальну різницю в значеннях. Власні обігові кошти – це частина обігових коштів, створена за рахунок

власного капіталу. Вони не мають оптимального значення, головне щоб значення не було від'ємним, тому аналізоване підприємство є повністю стійким.

Наступним показником є коефіцієнт фінансової незалежності – цей показник показує, яку частину активів підприємство може профінансувати за рахунок власних ресурсів. В нашому випадку підприємство сильно залежить від позикових коштів. Власними фінансовими ресурсами може забезпечити менше 1% активів в 2018 та 2020 роках, а в 2019 підприємство було на грані банкрутства.

Характеризуючи показник фінансового левериджу можна сказати, що при досить низькому рівні власного капіталу у підприємства велика кількість зобов'язань.

Якщо охарактеризувати показники фінансової стійкості в загальному, то можемо бачити сильні скачки між додатними і від'ємними значеннями показників. Це спричинено провадженням про банкрутство Т.В. Fruit , яке розпочалося 26 листопада 2019 року у Господарському суді Львівської області.

Обов'язковими показниками при аналізі фінансово-економічного стану підприємства є ліквідність підприємства. Вони показують наскільки швидко підприємство може перетворити свої активи в кошти платежу для погашення короткострокових зобов'язань. Порахуємо коефіцієнти ліквідності в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка показників ліквідності підприємства у 2018-2020 роках

Показники	2018рік	2019рік	2020 рік	Абсолютне відхилення		
				2019-2018	2020-2019	2020-2018
Коефіцієнт поточної ліквідності(покриття)	1,00	1,57	1,88	0,57	0,31	0,87
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,19	0,62	1,58	0,42	0,97	1,39

Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0	0,05	0,0006	0,05	-0,05	0,00
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	0,19	0,60	1,54	0,41	0,94	1,35

Складено автором на основі додатку[A];[Б];[В]

При характеристиці показника поточної ліквідності бачимо, що за рахунок поточних активів підприємство може погасити поточні зобов'язання. Нормативне значення цього показника повинне бути >1 , а бажане рівне 2-3. Тому значення впродовж аналізованого періоду є в нормі і зростають до бажаного показника.

Значення коефіцієнта швидкої ліквідності в 2018 році значно нижче за норму, яка становить $>0,5$. Впродовж 2019-2020 років кількість високоліквідних активів збільшилася до 0,62 та 1.58 відповідно. Це свідчить про те, що компанія може легко і своєчасно розрахуватися за зобов'язаннями.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує відношення найбільш ліквідної частини активів до короткострокових зобов'язань. Найбільш ліквідними активами є гроші та їх еквіваленти. Коефіцієнт абсолютної ліквідності на даному підприємстві за 2018 та 2020 роки дорівнює 0 і 0,0006 відповідно, це дуже малі значення, оскільки, нормальним вважають значення 0,1-0,2. Так і в 2018 році значення не досягло норми. Для покращення ситуації фірма може використати позикові кошти, реалізувати частину зайвих активів для збільшення показника абсолютної ліквідності.

Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості – цей показник характеризує якість політики комерційного кредитування. Нормативним значенням прийнято вважати показники, які наближені до 1. Отримані результати показують що в 2019 та 2020 роках комерційне кредитування на підприємстві працювало збалансовано, проте в 2018 році цей показник тримався на рівні 0,19, це означає, що на кожну гривню дебіторської

заборгованості припадає всього 19 копійок кредиторської заборгованості. Через це на підприємстві може бути недостатній розмір грошових запасів та їх еквівалентів.

Стійкий фінансовий розвиток компанії в ринкових умовах сильно залежить від його ділової активності.

У фінансово-економічному аспекті ділова активність проявляється, як швидкість обороту коштів підприємства. Аналіз ділової активності полягає у дослідженні рівня і динаміки коефіцієнтів оборотності. Розрахунки наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Динаміка показників ділової активності підприємства у 2018-2020 роках

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Абсолютне відхилення		
				2019 - 2018	2020 - 2019	2020 - 2018
1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, обороти (Коб. д. з)	2,65	1,50	1,74	-1,15	0,24	-0,91
Період погашення дебіторської заборгованості (Тпог.д. з.), днів	135,72	240,26	207,14	104,54	-33,12	71,42
1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, (Коб.Кр.з)оборотів	0,50	0,89	2,68	0,39	1,79	2,18
Період погашення кредиторської заборгованості (Тпог.кред.з.), днів	715,44	402,44	134,35	-313,00	-268,10	-581,10
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	199,27	-68,04	763,01	-267,31	831,04	563,74

Складено автором на основі додатку[A];[Б];[В]

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості - показник, який показує ефективність управління заборгованістю клієнтів компанії і інших дебіторів. Він

показує кількість погашених заборгованостей. Як правило чим більше значення коефіцієнта, тим краще для підприємства. В нашому випадку значення впродовж 2018-2020 років не перевищувало 2,65. Це негативно впливає на текучість фінансових потоків та уповільнює ліквідність на підприємстві. Для покращення ситуації потрібно змінити управлінський підхід до управління заборгованостями, старатися працювати тільки на умовах передоплати за надані послуги або товар.

Якщо ж характеризувати період погашення дебіторської заборгованості, то бачимо занадто великі терміни. Нормальним вважають значення 45-50 днів, а в нашому випадку терміни досягають від 135-240 днів. Для покращення управління заборгованостями покупців слід прийняти наступні рішення:

- встановити націнку на товари продані в товарний кредит;
- запровадити штрафи за невчасне погашення кредиту;
- поділити покупців на групи, добросовісних платників і тих, з якими потрібно працювати тільки по передоплаті.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості - показує кількість оборотів кредиторської заборгованості протягом року. Думки на рахунок даного показника двоякі. Одні стверджують, що зниження показника позитивно впливає на компанію, яка має можливість фінансувати свою діяльність за рахунок безкоштовного джерела. А з іншої точки зору при постійних затримках з оплатою постачальники можуть включати цей ризик в ціну свого продукту. Тому можна вважати показники оборотності кредиторської заборгованості задовільними для нашого підприємства.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу характеризує ефективність управління капіталом компанії. Чим більший показник, тим більше товарів та послуг було продано на кожну гривню залучених коштів. В аналізованому підприємстві даний показник був на надзвичайно високому рівні в 2018 та 2020 роках, на кожну гривню залученого капіталу воно виробляло товарів і надавало послуг на суму

199,27 та 763,01 відповідно. А в 2019 році підприємство потерпіло збитки про що свідчить від'ємний показник оборотності власного капіталу, який становить -68,04.

Далі зробимо аналіз показників рентабельності підприємства. Рентабельність – це відносний економічний показник, що характеризує ефективність виробництва та розраховується як відношення прибутку до витрат, тобто є нормою прибутку. Показники рентабельності – це основні показники, які характеризують фінансові результати й ефективність діяльності підприємства. Вони визначають прибутковість підприємства з різних позицій і формуються у групи відповідно до інтересів всіх учасників фінансово-економічного процесу та ринкового обміну [18].

Таблиця 2.7

Показники рентабельності підприємства у 2018-2020 роках

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Абсолютне відхилення		
				2019 - 2018	2020 - 2019	2020 – 2018
1	2	3	4	5	6	7
Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування, %	0,24%	-1,03%	1,4%	-1,28%	2%	1%
1	2	3	4	5	6	7
Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком, %	0,2%	-1,0%	1,1%	-1,24%	2%	1%
Рентабельність власного капіталу, %	79,5%	124,2%	583,3%	44,70%	459%	504%
Рентабельність виробничих фондів, %	0,25%	-1,7%	6,25%	-1,95%	8%	6%
Період окупності капіталу	499,49	-96,63	93,40	-596,12	190,02	-406,09

Період окупності власного капіталу	1,26	0,81	0,17	-0,45	-0,63	-1,09
---------------------------------------	------	------	------	-------	-------	-------

Складено автором на основі додатку[A];[Б];[В]

Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування - показує ефективність компанії в процесі створення прибутку. Незважаючи на те, що показники рентабельності активів в 2018 та 2020 роках були (0,24 та 1,4) незначними, компанія отримувала прибутки за рахунок обсягу продажів продукції. А процеси банкрутства призвели до від'ємного показника в 2019 році, який становив -1,03 копійки на кожную вкладену гривню активів.

Рентабельність власного капіталу показує кількість прибутків на кожную гривню власного капіталу. Як не дивно, показники за аналізований період зростають значними темпами, якщо в 2018 році рентабельність власного капіталу становила 79,5 копійок то вже в 2020 році цей показник виріс до 583,3 копійок на кожную вкладену гривню, приріст склав 504 копійки. В основному такий ріст відбувся через зменшення суми власного капіталу. Незважаючи на це, така тенденція може привернути увагу нових акціонерів, адже саме цей показник впливає на дивіденди та вартість самих акцій.

2.3. Аналіз конкурентоспроможності підприємства на ринку соків в Україні.

При аналізі конкурентоспроможності компанії, доцільно визначити та розрахувати ключові фактори успіху (КФУ) підприємства і його найближчих конкурентів.

Ключові фактори успіху є однаковими для всіх підприємств галузі. Завданням КФУ є визначити фактори, які дають перспективу розвитку конкурентоздатності. Визначити чого притримуються конкуренти та чого потрібно досягти нам щоб їх наздогнати.

Аналіз КФУ підприємства T.V. Fruit та конкурентів

Ключові фактори успіху	Оцінка фактора	T.V. Fruit		Pepsi Co		Вітмарк-Україна	
		Рейтинг	Загальна оцінка	Рейтинг	Загальна оцінка	Рейтинг	Загальна оцінка
Якість продукції	0,4	5	2	4	1,6	4	1,6
Обсяги продажу	0,15	3	0,45	5	0,75	4	0,6
Частка ринку	0,15	2	0,3	5	0,75	3	0,45
Ціна продукції	0,3	3	0,9	4	1,2	4	1,2
Всього	1		3,65		4,3		3,85

Складено автором

Даний аналіз показав, що компанія T.V. Fruit отримала найнижчу інтегровану оцінку, а це означає, що підприємство працює в певному сегменті, більшою мірою компанія спрямована на іноземні ринки. Відрив від лідерів ринку є незначний, тому підприємству потрібно розвивати свої переваги і в майбутньому компаніє зможе стати лідером ринку.

Також одним з методів аналізу конкурентоспроможності є модель п'яти конкурентних сил Майкла Портера. Ця модель, як вже ясно з назви, розглядає п'ять факторів, аналіз яких допомагає зробити висновки про здатність підприємства приносити прибутки з огляду на конкурентів, постачальників та споживачів.

До п'яти сил Портера належить:

1. ринкова влада постачальників;
2. загроза появи нових учасників ринку;
3. конкуренція всередині галузі;
4. загроза з боку товарів замінників;
5. ринкова влада споживачів.

Таблиця 2.9

Оцінка привабливості галузі за моделлю п'яти сил Портера

Конкурентна сила	Характеристика	Оцінка привабливості
1	2	3
Загроза появи нових учасників ринку	Незначна - високі бар'єри на входження, особливо потреба в капіталі, ефект масштабу, державне регулювання галузі, Високі вимоги до якості продукції	4
Загроза з боку товарів заміників	Висока - існує велика кількість альтернатив, ціни на продукти заміники нижчі	2
Конкуренція всередині галузі	Незначна - на ринку мала кількість виробників концентрованих соків та соків прямого віджиму	4
Ринкова влада постачальників	Висока - обсяги виробництва і ціна на сировину залежать від погодних умов і клімату, а також від кількості урожаю	2
Ринкова влада споживачів	Висока - споживачів на ринку є велика кількість товарів заміників. В людей є великий вибір продукції	2
Середня оцінка		2,8

Складено автором

Таким чином, галузь можна охарактеризувати як привабливу для діяльності і розвитку

Ключовими загрозами є:

- можливість посилення ринкової влади споживачів за рахунок вертикальної інтеграції у сировину, що знизить попит і може призвести до посилення цінової конкуренції у галузі;

- можливість перевищення пропозиції над попитом на ринку в наступні кілька років, що також може призвести до посилення цінової конкуренції в галузі.

Ключовими можливостями є олігополістичний характер конкуренції на національному ринку і високі вхідні бар'єри для входження у галузь з боку нових учасників, що стримуватиме галузь від гострого посилення цінової конкуренції.

На відміну від більшості компаній в даній галузі підприємство Т.В. Fruit не сильно залежить від постачальників, оскільки більша частина продукції компанії виробляється на власній сировині (крім сировини, яка не росте в районах, де розташоване підприємство).

Для глибшого аналізу конкурентних переваг і можливостей необхідно провести PEST- та SWOT-аналізи, які допоможуть розглянути більшу кількість факторів, які впливають на успіх компанії на ринку.

PEST-аналіз - це оцінка політичних, економічних, соціально-культурних та технологічних чинників, які мають безпосередній вплив на підприємство. PEST-аналіз компанії Т.В. Fruit представлено в таблиці 2.9.

Таблиця 2.10

PEST-аналіз компанії Т.В. Fruit

Політичні	податкова політика підвищення екологічного податку державна політика
Економічні	сезонність галузі ціни на електроенергію стабілізація економіки в умовах карантинних обмежень ціни на сировину
Соціальні	структура доходів населення зміни цінностей населення демографічна ситуація
Технологічні	доступ до передових технологій інновації на підприємстві відсутність розвитку технологічного забезпечення в Україні безвідходність підприємства(замкнутий виробничий цикл)

Складено автором

Якщо розглядати політичні фактори, то не існує чіткого законодавства, яке б регулювало ринок соків або підприємства, які на ньому працюють. Це позитивно впливає на розвиток галузі через відсутність перешкод і бар'єрів з боку держави. У 2019 році Верховна Рада України ухвалила законопроект про внесення змін до деяких податків і зборів, згідно з яким було внесено певні зміни до податкового законодавства України. Задля стимулу компаній-забруднювачів до зменшення викидів в навколишнє середовище. Та наблизити рівень податку на викид парникових газів до рівня країн ЄС. Таким чином податок на викид вуглекислого газу стаціонарними джерелами зріс з 0,41 грн/т до 10 грн/т.

Економічні фактори в основному негативно впливають на діяльність підприємства. Якщо розглядати чинник коливання цін на сировину, то в залежності урожайності року підприємству може не вистарчати своєї сировини і вони змушені купувати її в постачальників витрачаючи на це значно більше фінансових ресурсів. Дохід компанії також сильно залежить від сезонності в теплу пору року обсяги продажів компанії значно більші, ніж в холодні. Карантинні обмеження теж негативно впливають на продажі продукції. Через зменшення доходів покупців зменшуються і обсяги продажу, оскільки соки та нектари не входять в товари першої необхідності.

В соціальних факторах вагомий вплив має тенденція до старіння нації, а більшість споживачів сокової продукції є молодь. Вагомий внесок вносить і зміна базових цінностей споживачів. Згідно сучасних тенденцій велику популярність набирає здоровий спосіб життя, що позитивно впливає на попит соків прямого віджиму (акцент яких якраз натуральність).

Технологічна політика держави націлена на запровадження сучасних технологій, які значною мірою мають покращити екологічний стан виробництв. Компанія Т.В. Fruit бере безпосередню участь у цих програмах, що позитивно впливає на її репутацію.

Після аналізу зовнішніх факторів, проведемо SWOT-аналіз підприємства, для оцінки сильних та слабких сторін підприємства, виявити можливості та загрози у подальшій діяльності.

Метою SWOT-аналізу є не виявити усі можливі сильні та слабкі сторони, це неможливо, і не дозволить отримати переваги. Компанія повинна виділити лише ключові фактори досягнення яких допоможе досягти успіху або провалу. Складовими SWOT-аналізу є:

- сильні сторони - певні навички, ресурси та нововведення, які можуть забезпечити конкурентні переваги;
- слабкі сторони - певна діяльність, ресурси, потенційні можливості, які фірма використовує не повністю або упускає;
- можливості - альтернативи, що їх може використати підприємство для досягнення стратегічних цілей;
- загрози – явища або процеси, які заважають підприємству стабільно розвиватися.

Таблиця 2.11

SWOT-аналіз компанії T.V. Fruit

	Сильні сторони	Слабкі сторони
Внутрішнє середовище	Стабільний бренд який стрімко розвивається	Висока ціна продукції
	Займає 90% ринку соків прямого віджиму	Вузький асортимент
	Розвинута система збуту	Мало уваги приділяється рекламі
	Міжнародна компанія з великим досвідом	Започаткування нових торгових марок

	Висока якість товару	Малий рівень кваліфікації деяких працівників
	Інноваційні технології	Недавня загроза банкрутства
Зовнішнє середовище	Можливості	Загрози
	Зростання за рахунок будівництва нових заводів	Велика залежність від урожаїв та сезонів
	Розвиток нових технологій	Висока інфляція
	Зниження податків	Зменшення доходів споживачів
	Зростання популярності здорового харчування	Конкуренція з боку виробників мінеральних та солодких напоїв
	Пошуки нових ринків збуту	Погана кредитна історія
	Розширювати збутову політику на нові країни	Дефіцит води

Важливе значення для посилення конкурентоспроможності підприємства мають інновації які підприємство використовує для отримання переваги над конкурентами.

- На заводах Т.В. Fruit запроваджено замкнений цикл виробництва: фруктові вичавки переробляється на біопаливо, завдяки чому у виробничому процесі не використовується природний газ. Також для забезпечення енергетичних потреб підприємств використовуються відходи деревини.

- Система очищення води. Одним з найвагоміших чинників, що впливають на якість продукції, є вода. На всіх етапах виробництва вони використовують воду, яка пройшла трьох-ступеневе очищення (піщаний фільтр, іонообмінна смола, вугільний фільтр, зворотній осмос).

- Заводи Т.В. Fruit обладнані високотехнологічними лініями та вузлами провідних виробників: Bucher, Voeta та інші. Щороку реалізуються проекти з модернізації та розширення виробництва.

- Ще однією інновацією є виробництво пектину. Пектин – це природній компонент рослинного походження, який міститься у клітинних стінках рослин. Його виготовляють з залишків, отриманих після вичавлення соку – яблучних або

цитрусових вичавок. Оскільки основним видом діяльності Групи Компаній Т.В. Fruit є переробка яблук, то вони завжди забезпечені свіжою, якісною сировиною та самі виготовляють яблучний пектин. Це дозволяє максимально ефективно використовувати сировину та закрити цикл виробництва.

Ці фактори дозволяють підприємству позиціонувати себе, як інноваційна компанія яка піклується про споживачів та навколишнє середовище.

РОЗДІЛ 3 ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ТЗОВ “Т.В. FRUIT” НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ СОКІВ

3.1. Оцінка потенціалу підприємства до розвитку в умовах карантинних обмежень для бізнесу

На початку 2020 року світ зустрівся з непередбачуваною проблемою, пандемія COVID-19, яка сильно вплинула на економічну діяльність бізнесу, як у Україні так і у всьому світі. Найгірші наслідки спричинив «локдаун», який ввели весною 2020 року в Україні та більшості європейських країн. Він призвів до зупинки великої кількості підприємств, вплинув на підприємства сфери обслуговування та транспорту. Все це призвело до великої кількості банкрутств, зростання безробіття,

зріс також і рівень збитковості підприємств, через це відбулося падіння ВВП, надходжень до бюджетів, зниження інвестиційних процесів.

Аналіз виробничого потенціалу включає наявні запаси виробництва та потенціал персоналу. Виробничі засоби включають в себе потенціал основних, оборотних та нематеріальних активів. Тому розпочнемо аналіз виробничого потенціалу підприємства Т.В. Fruit з показників руху складових виробничого потенціалу в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Показники руху виробничого потенціалу підприємства

Показник	2019 рік	2020 рік	Абсолютне відхилення	Темп росту,%
Коефіцієнт оновлення ОЗ	13,22	4,41	-8,81	33,33
Коефіцієнт вибуття ОЗ	0,44	3,02	2,58	686,18
Коефіцієнт заміни ОЗ	0,033	0,69	0,65	2058,70
Коефіцієнт розширення ОЗ	30	1,46	-28,54	4,86
Коефіцієнт приросту ОЗ	13,66	7,4303	-6,23	54,39

Складено автором на основі додатку [Б];[В]

При проведенні аналізу можемо спостерігати значні коливання у показниках. Як бачимо, коефіцієнт оновлення зменшився на 66,7% . А це означає що частка нового обладнання в структурі основних засобів зменшується, що негативно впливає на процес виробництва. Якщо ж аналізувати наступний показник, то можемо бачити стрімке зростання коефіцієнту вибуття в 2020 році, який зріс на 686,18% відносно попереднього року. А це означає про виведення великої кількості застарілого обладнання яке мало великий ступінь зносу. Коефіцієнт заміни основних засобів характеризує частку основних засобів, які вибули в результаті зносу в їх загальній вартості за досліджуваний період. Отже, нормальним явищем має бути зниження даного показника, а в нашому випадку в порівнянні з 2019 роком показник зріс на

0,65. Тому незважаючи на стрімке збільшення основних засобів, вони легко піддаються зносу та потребують частих замін. В свою чергу коефіцієнт розширення зменшився на 95,14%, що також негативно впливає на стан основних засобів. Коефіцієнт приросту на підприємстві Т.В. Fruit також зменшується, що говорить про нестабільний розвиток підприємства після процесів банкрутства в 2019 році.

Таблиця 3.2

Оцінка поточного стану виробничого потенціалу на підприємстві Т.В.

Fruit

Показник	2019 рік	2020 рік	Абсолютне відхилення	Темп росту, %
Коефіцієнт зносу ОЗ	0,05	0,57	0,52	1135,77
Коефіцієнт придатності ОЗ	0,95	0,43	-0,52	45,42

Складено автором на основі додатку [Б];[В]

Отже, чим менший коефіцієнт зносу ОЗ, тим кращий стан всього майнового стану підприємства. В 2019 році даний показник мав невелике значення що позитивно впливало на стан підприємства. Проте вже в 2020 році значення стрімко виросло на 1135,8% і становити 0,57, а це означає, що більша частина основних засобів підприємства є не придатною для виробництва і їх потрібно замінити. Коефіцієнт придатності є оберненим показником до попереднього і також має незадовільні значення.

Наступними ідуть показники ефективності використання складових виробничого потенціалу на підприємстві.(таблиця 3.3)

Таблиця 3.3

Розрахунок показників ефективності використання виробничого потенціалу на підприємстві Т.В. Fruit

Показник	2019 рік	2020 рік	Абсолютне відхилення	Темп росту, %
Фондоозброєність	0,14	0,47	0,32	324,51
Фондомісткість	0,005	0,0098	0,0051	207,40
Фондовіддача	211,89	102,16	-109,72	48,22
Рентабельність ОЗ	-6,26	1,86	8,11	-29,65

Складено автором на основі додатку [Б];[В]

Отже, фондоозброєність на підприємстві Т.В. Fruit впродовж 2019-2020 років зростає на 0,32, а це означає, що збільшується кількість основних засобів яка припадає на одного працівника. Також рівень фондомісткості продукції збільшується на 0,0051. Хоча в перспективі кількість основних засобів, що припадають на одиницю виробленої продукції має знижуватися. Показник фондовіддачі зменшився на 51,78%, що є негативною тенденцією через зменшення кількості виготовленої продукції на одиницю основних засобів. Показник рентабельності підприємства в 2019 році був від'ємний через збитки, яких зазнало підприємство. Але не дивлячись на це в 2020 році рівень рентабельності виріс до 1,86, хоча це досить низький показник але він забезпечив тенденцію до зростання в майбутньому.

Варто розглянути і динаміку персоналу підприємства, що є невід'ємною частиною аналізу потенціалу підприємства (рисунок 3.1).

Рис 3.1 Динаміка персоналу на підприємстві Т.В. Fruit

Впродовж 2018-2020 років на підприємстві кількість персоналу майже не змінилася, зате має, хоч і повільну, тенденцію до зростання. В 2018 році на підприємстві працювало 286 працівників, в 2019 році – 291 людина, а в 2020 вже 294 особи.

Також для оцінки потенціалу до розвитку потрібно визначити рівень фінансової безпеки підприємства. Для цього використаємо наступні показники:

- коефіцієнт фінансової стійкості;
- коефіцієнт покриття;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- коефіцієнт маневреності власного капіталу;
- коефіцієнт рентабельності активів.

Для кожного з вибраних показників експертним методом було надано свій ранг залежно від ступеня впливу на фінансову безпеку (таблиця 3.2). Для визначення вагового значення використовують формулу Фішберна.

$$W_i = 2(m-i+1) / m(m+1) \quad (3.1)$$

Де i – місце показника в ранзі;

m – загальна кількість показників [22].

Вагові значення коефіцієнтів використовуються для визначення інтегрального показника, що характеризує рівень фінансової безпеки бізнесу (IFS), який розраховується за такою формулою:

$$IFS = \sum W_i * K_i \quad (3.2)$$

Де W_i – питома вага i -го показника в інтегральному показнику;

K_i – розрахункове значення i -го показника [23].

Таблиця 3.4

Визначення вагових значень показників фінансової безпеки

Показник	Показники коефіцієнтів	Рангове значення	Вагове значення
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,477	1	0,33
Коефіцієнт покриття	1,88	2	0,27
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0006	5	0,07
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	249,5	4	0,13
Коефіцієнт рентабельності активів	0,014	3	0,20

Складено автором на основі додатку [Б];[В]

Використаємо дані з розділу 2 для обчислення рівня фінансової безпеки. Для підприємства Т.В. Fruit значення IFS дорівнює 33,10.

Для розрахунку рівня фінансової безпеки необхідно визначити граничні значення показника IFS, на відповідних інтервалах. Для співставлення вищенаведених показників доцільно використовувати функцію бажаності Харрінгтона, тому що вона є кількісним, однозначним, єдиним і універсальним показником якості досліджуваного об'єкта та дає інтервальну оцінку, за якою визначаються нижня та верхня межі, а також точкову - середню оцінку

комплексного показника бажаності [24]. Визначені таким чином інтервали та характеристика відповідних рівнів фінансової безпеки наведені в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Характеристика рівнів фінансової безпеки підприємства

Рівень фінансової безпеки	Значення IFS	Характеристика стану підприємства
Відмінний	$1,15 < IFS$	Високий запас фінансової міцності. Значний потенціал у протидії зовнішнім та внутрішнім викликам. Можливість адаптації до змін у навколишньому економічному середовищі. Професійна команда менеджерів.
Задовільний	$0,7 < IFS \leq 1,15$	Здатність протистояти негативному впливу факторів, що супроводжують діяльність бізнесу. Проте запас фінансової міцності є незначним.
Незадовільний	$0,4 < IFS \leq 0,7$	Низький рівень протидії впливу негативних факторів. Рівень кваліфікації та досвіду менеджерів недостатній.
Кризовий	$IFS \leq 0,4$	Підприємство знаходиться в стані фінансової кризи. Проблеми із виплатою заробітної плати, збиткові результати діяльності.

Після проведених досліджень рівень потенціалу підприємства можна назвати незадовільним. Для покращення становища підприємству слід збільшити кількість основних засобів, зменшити амортизацію основних засобів, купляючи якісніше обладнання. Збільшити обсяги реалізації продукції та зменшити витрати на виробництво.

3.2. Перспективи започаткування і розвитку нових напрямів діяльності підприємства в Україні

Для успішного розвитку підприємства T.V. Fruit необхідно знизити витрати на виробництво продукції, так вони зможуть захопити більшу частку ринку та покращити свої конкурентні переваги, якщо зможуть продавати свій якісніший продукт за цінами, які не сильно відрізняються від конкурентів.

Для цього пропонується запровадити на підприємстві виробництво власної електроенергії. Збільшення рівня автономності не є новим для підприємства T.V. Fruit.

Ще з 2003 року підприємство успішно реалізувало ідею повної відмови від природного газу. Цьому сприяло встановлення котла, який працює на відходах підприємства таких, як: відпрацьований жом та відходи деревини.

Перехід на альтернативні джерела енергетики зумовлений також підвищенням тарифів на електроенергію, що вказано в «Законі про ринок електроенергії», який парламент ухвалив ще у квітні 2017 року про перехід на нову модель з 1 липня 2019 року. Згідно якого вартість на електроенергію в найближчі п'ять років зросте на 50-100%. Відповідно збільшиться собівартість виробництва та ціна на продукцію, що негативно вплине на попит.

Сонячні електростанції зможуть забезпечити виробничі потреби підприємства T.V. Fruit протягом доби. Якщо власної сонячної енергії недостатньо, різниця буде автоматично введена з централізованої мережі. Основний економічний ефект виходить за рахунок заощаджень, при яких не використовуються енергія з мережі.

Термін окупності електростанції буде безпосередньо залежати від ціни електроенергії. З урахуванням тарифів для підприємства орієнтовний термін окупності СЕС для самостійного користування у 2020 році становить 5-7 років. Якщо врахувати, що Обленерго далі заявляє про підвищення цін на електроенергію, то термін окупності таких проектів буде скорочено до 3-5 років, що є цілком прийнятним терміном окупності інвестицій в Україні.

Тому, доцільно буде розвивати ідею встановлення сонячних панелей на підприємстві. Як правило для економії місця сонячні панелі встановлюють на дахах будівель де немає тіні і сонячні елементи працюють з максимальною ефективністю. Максимально можлива площа поверхонь під будівництво становить 1560 м².

Отже, на даній площі можна розмістити 220 панелей, що зможуть виробляти 61600 кВт енергії, що наведено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Характеристики сонячної станції

Загальні характеристика сонячної станції	
Найменування	Характеритика
Загальні дані	
Тип модулів	Полікристальні
Площа використаної поверхні.	1560 м ²
Кількість модулів	220 шт.
Максимальна потужність одного модуля	280 Вт.
Максимальна потужність системи модулів	61,600 кВт
Тип інвертора	Fronius ECO 27.0-3-S
Кількість інверторів	2
Пікова потужність СЕС	54 кВт

Принцип роботи даної станції наступний. Сонячні панелі виробляють електроенергію (постійний струм). Інвертор перетворює його в трьох фазний змінний. Цей струм підключений до основної електромережі підприємства. З метою запобігання переливання електроенергії в мережу Обленерго інвертор підключають до спеціального лічильника (він же смарт-лічильник або SmartMetter), який фіксує миттєве навантаження та регулює роботу СЕС таким

чином, щоб вироблена електроенергія не перевищувала витрати. Тому сонячну електростанцію можна використовувати в двох режимах роботи:

1. Кількість виробленої СЕС перевищує обсяг виробничого споживання. У цьому випадку перетворена сонячна енергія спрямовується на навантаження, тобто не купується з мережі.

2. Кількість виробленої електроенергії СЕС менша або дорівнює споживанню у виробництві. Енергія сонячних панелей використовується споживачами, а в разі нестачі паралельно витягується енергія з мережі.

Також підрахуємо вартість встановлення станції на підприємстві в додатку Г.

Основні затрати припадають на покупку самих фотомодулів, а це 570 240 грн. Також витрати на додаткове обладнання та системи кріплень складуть ще 486 540 грн. та монтажні роботи ще 108 000 грн. Завдяки чому ми можемо підрахувати період окупності проекту для підприємства Т.В. Fruit в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Період окупності проекту

Назва	Значення показників
Загальна вироблена кількість електроенергії за рік. (орієнтовно 288 днів)	54 641 кВт
Загальна спожита кількість електроенергії за рік.	189 072 кВт
Вартість сонячної станції	1 164 780 грн
Ефект заробітку від економії на електроенергії за рік: (при тарифі 3,2 грн. за кВт)	178 200 грн
Період окупності	6,5 років

Якщо взяти до уваги, що гроші витрачені на будівництво повернуться через 6,5 років, а ефективне виробництво електроенергії сонячними станціями триває

близько 30 років, то підрахуємо скільки підприємство зможе заощадити витрат на електрику. При сприятливих кліматичних та погодних умовах підприємство зможе в перспективі заощадити 4 187 700 грн., що дозволить знизити собівартість продукції та збільшити обсяги продажів.

Україна впроваджує важливі кроки щодо розширення використання відновлюваної енергії та альтернативних видів палива, як частину ширшої стратегії щоб зменшити залежність від традиційного викопного палива. За підрахунками, до 2030 року наша країна має потенціал до збільшення в десятки разів у використанні відновлюваних джерел енергії, щоб зменшити споживання природного газу на 15%.

Розглянемо обсяги виробництва електроенергії залежно від способу. На рисунк 3.2 наведені обсяги виробництва електроенергії в Україні. Можемо бачити, що сонячні електростанції зрівнялися в обсягах виробництва з гідроелектростанціями та займають 4 місце в загальному обсязі виробництва електроенергії.

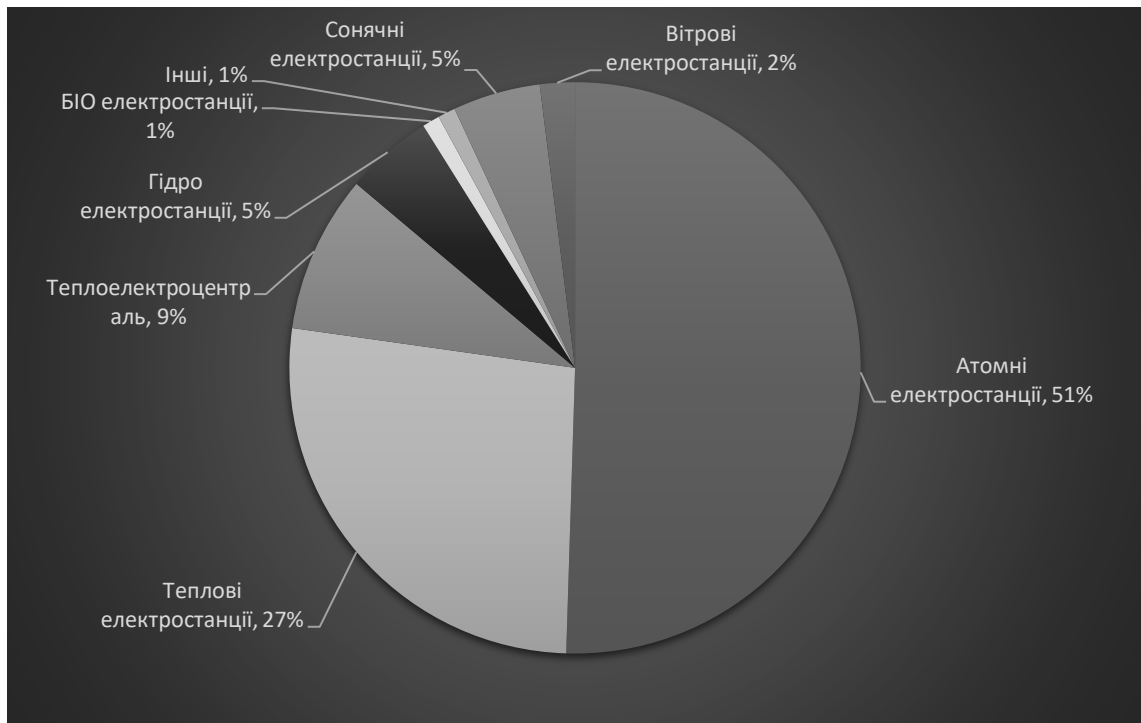

Рис 3.2 Структура українського ринку енергетики за відносними обсягами виробництва

На території України найбільшу популярність серед ВДЕ мають сонячні електростанції. Основною тенденцією розміщення сонячних електростанцій є сонячна активність, що наведено на рисунку 3.3.

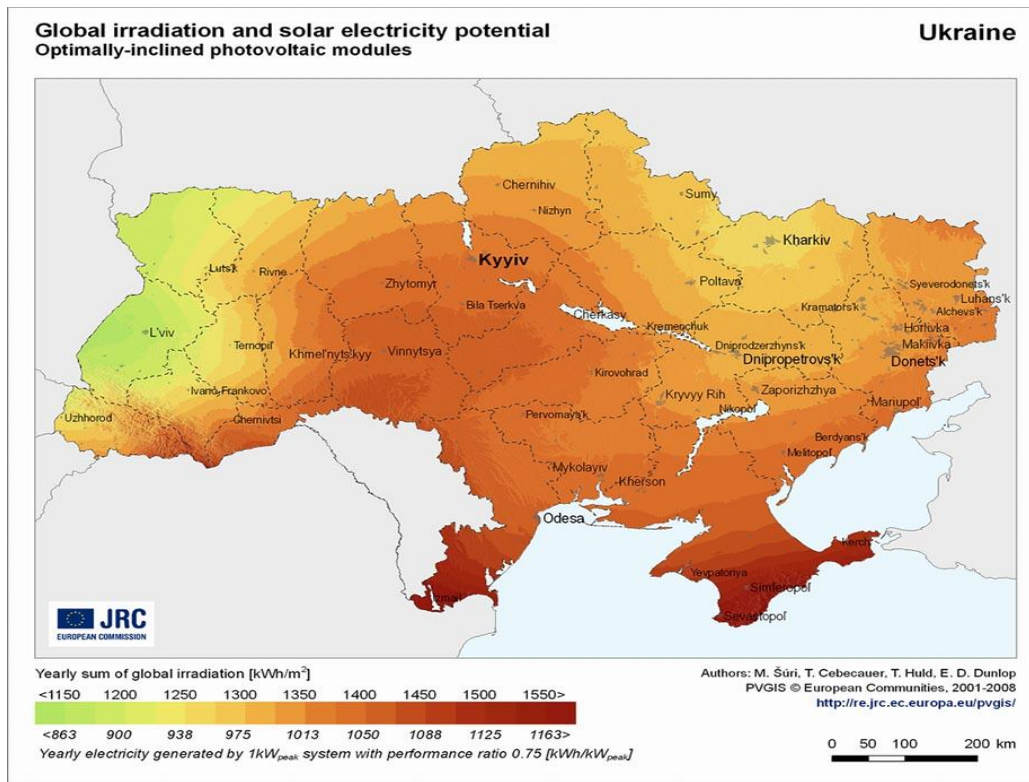

Рис. 3.3 – Рівень сонячного випромінювання на 1м² в день

Ще одним напрямом розвитку даної галузі на підприємстві Т.В. Fruit може бути агрофотовольтаїка. Це поєднання сільськогосподарських угідь з побудовою електростанцій на базі сонячних панелей. Вони встановлюються з проміжком та на висоті близько 3 метрів над полями для проїзду сільськогосподарської техніки.

На рівень продуктивності сільськогосподарських угідь впливають: енергія сонячного світла, забезпеченість врожаю вуглекислим газом, рівень мінеральних поживних речовин, тепловий режим роботи та водопостачання. Встановлено, що тінь корисна для таких культур, як картопля, цукровий буряк і морква, оскільки вона може підвищити врожайність. На врожайність впливає також і правильний полив рослин. Температура і наявність вуглекислого газу в ґрунті безпосередньо залежать від тіні і вологості повітря. Тому сонячна електростанція крім

виробництва електрики повинна затінювати рослини.

Так як, підприємство займається вирощуванням сільськогосподарських культур та має більше 3500 га угідь, то цей напрям для неї надзвичайно актуальний. Для прикладу візьмемо ділянку засаджену морквою в 750 га. Яка знаходиться в селі Братковичі Городоцького району. Для проекту буде достатньо всього 15 га. поля. Окрім збільшення родючості моркви підприємство буде отримувати додатковий дохід від продажу електроенергії.

Таблиця 3.8

Характеристики агрофотовольтаїчної електростанції

Загальні характеристика сонячної станції	
Найменування	Характеритика
Загальні дані	
Тип модулів	Полікристалльні
Площа використаної поверхні.	150000м ²
Кількість модулів	10080 шт.
Максимальна потужність одного модуля	285 Вт
Максимальна потужність системи модулів	2872800 Вт

Для даного проекту було вибрано сонячні панелі вироблені в Китаї типу AmeriSolar AS-6P30 285 5BB, потужність яких 285 Вт по співвідношенню ціна/якість. Під час розрахунку кількості панелей враховувалася довжина тіні, рекомендована відстань між рядами, яка складає 8 метрів та розміри конструкцій. Відповідно до перерахованих пунктів оптимальна кількість сонячних панелей для даної площі становить 10080 штук.

Варто також розрахувати період окупності проекту запровадженого на підприємстві Т.В. Fruit.

Таблиця 3.9

Період окупності агрофотовольтаїчної електростанції

Назва	Значення показників
Загальна вироблена кількість електроенергії за рік. (орієнтовно 288 днів)	3 306 940 кВт/год
“Зелений” тариф станом на 2021 рік	4,25 грн /кВт
Вартість сонячної станції	40 924 800 грн.
Прибутковість електростанції в рік.	14 054 495 грн.
Період окупності	2,9 років

Розраховано річне виробництво електроенергії агрофотовольтаїчною СЕС за допомогою онлайн-калькулятора [51], яке становить 3 306 940 кВт/год. При цьому враховано зменшення генерування за рахунок відхилення панелей на 4,3° на південний захід; зміну кутів нахилу панелей у осінньо-зимовий період – 55°, а у весняно-літній період – 30°.

Згідно законодавства зелений тариф встановлено на рівні 4,25 грн /кВт аж до 2030 року. Основні витрати припадають на купівлю самих панелей та їх монтаж над полями. В подальшому обслуговування сонячних електростанцій не вимагають великої кількості персоналу та частих ремонтів. На цю галузь також діє ефект масштабу, тобто при збільшенні кількості сонячних панелей зростає дохід і спадають витрати.

Окрім продажу електрики її частково можна використовувати безпосередньо на самих сільськогосподарських угіддях для освітлення території та іншого електрообладнання. З іншого боку, зростає використання електромобілів у сільському господарстві. Два роки тому виробники сільськогосподарської техніки Fendt та John Deere презентували перші повністю електричні акумуляторні трактори.

Також, паливо-електрика продукується власними силами й не призводить до зростання витрат.

При інвестуванні грошових коштів в сонячну енергетику слід пам'ятати і про ризики. Незважаючи на великий потенціал України у сонячній енергетиці, він не використовується сповна. Незначні інвестиції в цю галузь спричинені недосконалим законодавством, нестабільною економікою, яка не може надати додаткових переваг в порівнянні з іншими більш розвинутими країнами світу. В кінцевому результаті в процесі роботи сонячної електростанції власникам слід враховувати різні види ризиків, які істотно впливають на успішність проекту.

Політичні ризики для підприємства Т.В. Fruit включають відсутність стабільної політичної системи, військові дії в східних областях країни, високий рівень бюрократії, відсутність чітко налагодженої правоохоронної та судової системи. Дуже важливою частиною сонячних проектів є наявність так званого «зеленого» тарифу і незмінності ставки даного фактору, який істотно впливає на плани підприємств. До регуляторних ризиків також належить діяльність державного підприємства (регулятора ринку), яке займається купівлею електроенергії та дає доступ до мережі. Важливе значення також мають корупційні схеми надання ліцензій та дозволів.

Технічні ризики повинні контролюватися самим підприємством Т.В. Fruit. Такі ризики, як якість електростанцій і сонячних батарей, кабелів високої напруги, розподільників напруги, трансформаторів, включені в обов'язки персоналу та пов'язані з операційною діяльністю. Не менш важливим є ефективність використання сонячних панелей. Щоб збільшити окупність станції було прийнято рішення використовувати панелі з полікристалічного кремнію та при встановленні користуватися трекерну систему монтажу, яка підбирає оптимальний кут нахилу по напрямку сонячного проміння протягом дня. Це дозволяє збільшити продуктивність до 30%.

Ризик не виконання умов підрядниками актуальний для будь-яких проектів у всіх сферах. До прикладу підприємство Т.В. Fruit може стикнутися з перевитратою коштів (у разі крадіжок підрядників), низькою якістю монтажних робіт, затримками в постачанні елементів та матеріалів. Ці ризики найбільш актуальні під час будівництва електростанції. Тому варто ретельно підбирати компанії які займаються будівництвом сонячних електростанцій та виробників якісного обладнання для СЕС.

Кліматичні ризики належать до особливостей СЕС. Зазвичай, при будівництві сонячних електростанцій використовують статистичні дані, наприклад кількість сонячної радіації, кількість сонячних днів, кількість опадів. Але клімат і погода - це показники, які надзвичайно важко передбачити, через глобальне потепління, та непередбачувані сезонні зміни. Для часткового нівелювання даних факторів використовують мережу акумуляторів, які забезпечують стабілізацію напруги при зміні погодних умов.

Фінансові ризики в даній галузі залежать безпосередньо від політичних чинників. Від економічної ситуації в країні залежить валютний ризик, який безпосередньо впливає на обсяг інвестицій в даний проект. Зміна ставок по кредиту може поставити під загрозу функціонування СЕС, оскільки збільшити прибутки можна лише зниженням операційних витрат. А збільшення продуктивності сонячних електростанцій потребує істотних вкладень.

Окрім ризиків також варто перерахувати переваги встановлення сонячних електростанцій на підприємстві Т.В. Fruit:

- Зменшення витрат – поточна вартість виробництва сонячної енергії нижча, ніж ціна електроенергії в мережі.
- Енергетична незалежність виробництва - створює позитивний імідж інноваційної та соціально відповідальної фірми серед людей і потенційних клієнтів.

- Термін окупності залежить від типу та потужності СЕС, для великих промислових 5-7 років та при поступовому розвитку галузі термін окупності зменшується.
- Низькі витрати на експлуатацію - обслуговуючий персонал незначний через високий ступінь автоматизації та низька плата за технічне обслуговування.
- Економія електроенергії - сонячна електростанція може повністю забезпечувати підприємство автономним джерелом енергії .
- Розвиток технологій – технології сонячної енергетики постійно розвиваються і в майбутньому він тільки пришвидшиться. Розвиток таких напрямів, як квантова фізика та нанотехнології зможуть забезпечити різке підвищення ефективності сонячної енергетики в декілька разів.

Проведемо також SWOT-аналіз ринку сонячної енергетики в таблиці 3.10.

Таблиця 3.10

SWOT-аналіз ринку сонячної енергетики

	Сильні сторони	Слабкі сторони
Внутрішні фактори	<ul style="list-style-type: none"> -варіативність створювати станції різних розмірів та конструкцій; -високий потенціал географічного розміщення ; -автономність конструкцій; -енергетична незалежність 	<ul style="list-style-type: none"> -характерна як сезонність так і зміна кліматичних умов; -слабкі вітчизняні промислові технології в галузі; -необхідність додаткової інфраструктури (дороги, підстанції,);
	Можливості	Загрози

Зовнішні фактори	<ul style="list-style-type: none"> -генерація енергії для потреб споживачів; -збільшення екологічності навколишнього середовища; -можливість залучити міжнародні інвестиції; -наявність великої кількості земельних ресурсів; 	<ul style="list-style-type: none"> -політична нестабільність; -плаваючий тариф на електроенергію; -висока ставка по кредиту; -велика кількість бюрократичних перешкод; -нюанси при підключенні в мережу;
------------------	---	---

SWOT-аналіз показав, що для українських підприємств держава намагається створити максимально сприятливі умови для розвитку галузі. Сильні сторони та можливості мають більший вплив на рішення підприємств ніж слабкі сторони та можливості. В сучасних економічних умовах закупка іноземного обладнання при нестачі вітчизняних аналогів стає звичайною практикою. Тому більш вигідно буде закупити обладнання для сонячної електростанції в Китаї, який на даний момент є лідером з виробництва, як сонячних панелей так і комплектуючих до них. Також вагомий вклад вносить екологічність, яка в сучасних реаліях відіграє чи не найважливішу роль для успішного ведення бізнесу, що дозволяє завдяки успішній маркетинговій компанії надати додаткових переваг для продукту в порівнянні з конкурентами, та збільшити попит на продукцію.

Отже, завдяки даним нововведенням підприємство T.V. Fruit не тільки вийде на новий для себе ринок енергетики, а й отримає додаткові прибутки, які зможуть забезпечити сталий розвиток підприємства. Також позитивний ефект буде від економії на витратах та дозволить знизити ціну на продукцію. Ще одним плюсом буде підвищення соціальної відповідальності підприємства, яка з кожним роком нарощує свій вплив у сучасному бізнесі.

ВИСНОВКИ

У сучасних умовах розвитку бізнесу важливого значення набуває діагностика стану підприємства, яка дозволяє уникнути невдалих управлінських рішень за допомогою великої варіативності та напрямленості досліджень. З їх допомогою ми можемо бачити реальний стан підприємства порівнювати його з показниками минулих періодів і після їх співставлення зробити певні прогнози на майбутнє. Що і було зроблено в даній магістерській роботі.

До діагностики підприємства потрібно підходити комплексно, застосовувати велику кількість показників для більш точного представлення картини в цілому. Також можна вказати на потребу в регулярних дослідженнях стану підприємства, одноразова діагностика не зможе відповісти на всі поставлені запитання. Слід зазначити, що застосування системи діагностики з метою реорганізації допомагає: чітко визначити проблемні зони досліджуваної структури підприємства; раціонально вибрати стратегічний напрямок розвитку підприємства; доцільно вжити заходів щодо структурної трансформації, виходячи з якісно та економічно обґрунтованих рішень; приймати зважені управлінські рішення та формулювати чіткі цілі корпоративної реструктуризації; обґрунтовано оцінювати ефективність вжитих заходів та пристосованість обраної стратегії корпоративного розвитку до мікро - та макросередовища.

Дослідження підприємства Т.В. Fruit – найбільшого виробника концентрованих соків в Україні, дозволило з'ясувати, що його найбільшими конкурентами є «Pepsi Co» та «Вітмарк-Україна», найбільшими, як українських, так і іноземних промислових споживачів продукції компанії та асортимент продукції підприємства. Зробили загальну характеристику ринку соків України. У роботі був проведений аналіз фінансових показників діяльності підприємства, який показав, що в 2019 році підприємство отримало збитки в розмірі 262,8 тис. грн. Якщо б збитки носили регулярний характер, то в решті-решт підприємство втратило всі фінансові ресурси та могло збанкрутувати. Однак, це не критично, бо підприємство

отримувало прибутки в 2018 та 2020 роках, а саме 40,7 та 255,5 тис. грн. А більшість показників має нестабільний характер, який спричинений різкими скачками та спадами. Також було проведено аналіз конкурентоспроможності підприємства на ринку соків України за допомогою аналізу ключових факторів успіху, PEST-аналізу, SWOT-аналізу та за моделлю п'яти конкурентних сил Портера. За допомогою яких ми визначили переваги підприємства перед конкурентами. А саме висока якість продукції, що контролюється на всіх етапах виробництва. Інноваційне обладнання та прагнення підприємства до підвищення рівня автономності, що дозволить знизити рівень витрат на підприємстві. Можливості будівництва нових заводів з урахуванням розміщення сировинної бази для переробки.

У ході аналізу виробничого потенціалу підприємства Т.В. Fruit з'ясувалося, що основні засоби на підприємстві використовуються з низькою ефективністю, також зменшується частка нового обладнання в структурі основних засобів. Коефіцієнт вибуття також стрімко зростає, що зменшує загальну кількість основних засобів на підприємстві. Також негативним явищем є те, що коефіцієнт придатності лише за один рік зменшився на 45%. Єдиним позитивним явищем було збільшення кількості працівників на підприємстві, що забезпечить можливість використання додаткових професійних навичок.

Також було визначено перспективи започаткування нового виду діяльності на підприємстві. А саме будівництво сонячної електростанції на дахах промислових потужностей компанії Т.В. Fruit, що за підрахунками наведеними в роботі зможе значно зменшити витрати на виробництво продукції шляхом економії на електроенергії та забезпечить більшу автономність виробництва, яке буде менше залежати від монопольного ринку електроенергетики України. Були запропоновані методи ефективнішого використання земельних площ підприємства. Шляхом будівництва електростанцій на територіях, які засаджені морквою. Що в свою чергу дозволить збільшити врожайність, завдяки частковому затіненню насаджень. Через це зменшиться випаровування води з ґрунту та зменшаться витрати води на полив

поля. Також сонячні панелі вироблятимуть електрику яку можна продавати державі по так званому «зеленому» тарифу. Що забезпечить додатковий пасивний дохід підприємству T.V. Fruit.

Запропоновані за результатами поведеного магістерського дослідження заходи дозволять покращити фінансовий стан, стабілізувати процеси у виробництві, не допустити банкрутства та забезпечити сталий розвиток підприємства у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковальов А.П. Диагностика банкротства. Москва: АО «Финстатинформ». 1995. 96 с.
2. Глазов М.М. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия: учебник для студентов ВУЗов. Санк-Петербург: Андреевский издательский дом. 2006. 300 с.
3. Кривов'язюк, І.В. Економічна діагностика. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури. 2017. 456 с.
4. Ковальчук, Т.М. Діагностичний аналіз в системі управління підприємством: методологія та методика. Економіка АПК. № 2. 2005. С. 59-63.
5. Короткова, Э.М. Антикризисное управление: учебник. Под. ред. Э.М. Короткова. Москва: ИНФРА-М. 2000. 399 с.
6. Колос, Б. Управління державою III тисячоліття, або Стратегія і тактика побудови Української національної держави. Львів: Ініціатива. 2004. 979 с.
7. Лафта, Дж.К. Управленческие решения: учебное пособие. Москва: ООО фирма «Благовест - В». 2004. 304 с.
8. Міщенко, А.П. Стратегічне управління: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури. 2004. 336 с.
9. Рапопорт В.Ш. Диагностика управления: практический опыт и рекомендации Москва: Экономика. 1988. 128 с.
10. Салига, К.С., Власенко, С.А. Методичні підходи діагностування фінансового стану підприємства. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. № 3. 2007. С. 204-210.
11. Матвеева, С. Диагностика предприятия и ее модели. Проблемы теории и практики управления. № 2. 2006. С. 112-118.
12. Шумилова Ю.А. Теоретические аспекты диагностики экономического состояния организации Ю.А. Шумилова Проблемы и перспективы управления экономикой и маркетингом в организации. 2003. № 3. URL:

- <http://perspectives.utmn.ru/> (дата звернення: 28.11.2021 року).
- 13.Вартанов, А.С. Экономическая диагностика деятельности предприятия: организация и методология. Москва: Финансы и статистика. 1991. 80 с.
 - 14.Гадзевич, О.І. Основи економічного аналізу і діагностики фінансово-господарської діяльності підприємств: навчальний посібник. Київ: Кондор. 2004. 180 с.
 - 15.Тоцький, В.І. Лавриненко, В.В.,. Організаційний розвиток підприємства: навчальний посібник. Київ: КНЕУ. 2005. 247 с.
 - 16.Казачков, І.О. та Ткаченко, О.О. Сучасні підходи до проведення економічної діагностики підприємства. 2013. URL: <https://old-zdia.znu.edu.ua/> (дата звернення: 24.11.2021 року).
 - 17.Зборовська, О.М. та Марков, О.М. Форми адаптації підприємств машинобудівної галузі до невизначеності ринку. Маркетинг: теорія і практика. Збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2013. № 20. С. 82-88.
 - 18.Амельченко Т. Прибутковість як один із найважливіших показників ефективності діяльності підприємства Т. Амельченко, Д. Чайлякова. Экономика Крыма. 2010. № 2(31). С. 158–160.
 - 19.Садеков А. А. Обґрунтування методів управління змінами на вітчизняних підприємствах в умовах фінансово-економічної нестабільності. А. А. Садеков, О. Ю. Гусева. Теоретичні та прикладні питання економіки. 2010. № 21. С. 43-47.
 - 20.Chandler A. D. Strategy and Structure Chapters in the history of the American Industrial Enterprises Cambridge. M.A: MIT Press. 1962.
 - 21.Макроекономічний та монетарний огляд Національного банку України. Червень 2020 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MM_2020-06.pdf?v=4 (дата звернення: 27.10.2021 року).
 - 22.В Україні пропонують 4 формати підтримки бізнесу в умовах пандемії.

- Uteka.ua. URL:<https://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovyenovosti-36-v-ukrainepredlaga-yut-4-formata-podderzhki-biznesa-v-usloviyaxpandemii> (дата звернення: 26.10.2021 року).
23. Швець Ю. О. Цикало К. С. Методичний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки промислових підприємств. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2017. № 25 (1). С. 162–168. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_25\(1\)_36](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_25(1)_36). (дата звернення: 15.11.2021 року).
24. Бердар М. Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Економіка. 2011. № 124-125. С. 73-76.
25. Сюркало, Б.І. Методологічні засади організації фінансового моніторингу. Вісник Української академії банківської справи, № 2 (15). 2003. С. 34-37.
26. Нетрадиційні та поновлювальні джерела енергії: Навчальний посібник О.І.Соловей, Ю.Г. Лега, В.П. Розен, О.О. Ситник, А.В. Чернявський, Г.В. Курбака; За заг. ред. О.І. Солов'я. – Черкаси: ЧДТУ. 2007. 490 с.
27. Сонячна енергетика в Україні. URL: <https://avenston.com/articles/solar/>. (дата звернення: 19.11.2021).
28. Средний месячный уровень солнечной радиации в городах Украины: веб-сайт. URL: atmosfera.msk.ru/stati-geliosistemy/solar-insulation-ukraine/ (дата звернення: 19.11.2021).
29. Офіційний сайт компанії Т.В.Fruit: веб-сайт. URL: <https://www.tbfruit.com/> (дата звернення: 11.11.2021).
30. Офіційний сайт Державної служби статистики України: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 13.11.2021).
31. Загорна, Т.О. Економічна діагностика: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури. 2007. 400 с.
32. Іщук, С.О. Моделі інтегрального оцінювання результатів фінансово-

- господарської діяльності промислових підприємств регіону. Регіональна економіка. 2008. № 2 С. 25–33.
33. Картохіна, Н.В. Діагностика фінансового стану підприємства як основа для прийняття рішень у системі антикризового управління. Формування ринкових відносин в Україні. 2008. № 9 (88). С.19-24.
34. Лігоненко, Л.О. Антикризове управління підприємством. Київ: КНЕУ 2003.
35. Матвійчук, А. Діагностика банкрутства підприємств. Економіка України. 2007. № 4. С. 20-28.
36. Сметанюк, О.А. Алгоритм визначення антикризових заходів на основі результатів діагностики фінансового стану підприємства. Вісник Сум Ду. Серія Економіка. 2007. № 4. С. 163–168.
37. Перелік заходів державної підтримки. Портал для підприємців: веб-сайт. URL : <https://sme.gov.ua/covid19-qa/#qa2> (дата звернення: 18.11.2021 року).
38. Ткаченко, А.М. та Артёмова, Н.О. Діагностика фінансової стабільності підприємства. Держава та регіони, Серія: Економіка та підприємництво. 2006. № 4. С. 354–358.
39. Даковські М., Вянцковські С.К. Про енергетику для споживачів та скептиків. Львів: ЕКОінформ. 2007. 212 с.
40. Білошкурський, М.В. Деякі особливості діагностики кризового стану підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2005. № 3 (45). С. 85-89.
41. Головінов, М.І. Діагностика як метод дослідження діяльності підприємства в сучасних умовах. 2009. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tiru/20-09_28_2/26.pdf (дата звернення: 4.11.2021 року).
42. Гречан, А.П. та Радіонова, Н.Й. Діагностика ефективності діяльності підприємств. 2011. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2011_1-0_1/Grechina.pdf (дата звернення: 2.11.2021 року).
43. Журавка О. С. Бондаренко Є. К. Теоретичні аспекти формування системи фінансової безпеки підприємства. Інноваційна економіка. 2012. № 4. С. 234-

- 237.
44. Швець Ю. О. Цикало К. С. Методичний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки промислових підприємств. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 25 (1). С. 162–168. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_25\(1\)_36](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_25(1)_36) (дата звернення: 9.11.2021 року).
45. Про внесення змін до деяких Законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії: Закон України від 04.06.2015. № 514-19. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 52 33. ст. 324. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/514-19> (дата звернення: 15.11.2021).
46. Кудря С.О. та ін. Атлас енергетичного потенціалу відновлюваних та нетрадиційних джерел енергії України: НАН України; Ін-т електродинаміки та ін. Київ, 2001. 41 с.
47. Про альтернативні види палива: Закон України № 1391-XIV від 21.05.2009. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1391-14> (дата звернення: 16.11.2021).
48. Дмитренко Л.В., Барандіч С.Л. Оцінка кліматичних ресурсів сонячної енергії в Україні. URL: https://uhmi.org.ua/pub/np/256/9_Dmytrenko_Barand.pdf (дата звернення: 17.11.2021).
49. Про ринок електричної енергії: Закон України № 2019-VIII від 13.11.2021. . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text> (дата звернення: 18.11.2021).
50. Безручко О. О. Особливості управління економічним потенціалом підприємства в умовах мінливого зовнішнього середовища. Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. Серія «Економічні науки». 2014. № 1 (3). URL: [http://visnike-kon.kdu.edu.ua/ARHIV/2014-1\(3\)/96-107.pdf](http://visnike-kon.kdu.edu.ua/ARHIV/2014-1(3)/96-107.pdf) (дата звернення: 27.11.2021 року).
51. Rentekhnо. (2019). Kalkulator soniachnoi elektrostantsii. URL: <https://rentekhnо.u->

[a/ua/solar-calc.html](#). [In Ukrainian] (дата звернення: 30.11.2021 року).

ДОДАТКИ